Přítomnost

nezávislý týdeník 13

ROČNÍK IX V PRAZE 30. BŘEZNA 1932 ZA Kč 2·—

Chyby režimu Iv

Proti pohodlné státotvornosti FRANTA KOCOUREK

Jihoslovanská diktatura SVETOZAR PRIBIČEVIĆ

Z hospodářské periferie

Ánci - lidová zpěvačka N. MELNIKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ

Naučení z války na východě

Podkarpatská Rus a komunisté — Rozklad kultury technikou
Masarykova akademie práce? — O konsumech — Koalice bez oposice
Příspěvek k povahopisu — Dopisy o „Ní“

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní
NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ, ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

odborní lékaři

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

Autor poctěný cenou Melantricha 1932
EGON HOSTOVSKÝ
vydal u nás knihu
DANAJSKÝ DAR
200 stran — Brožované Kč 20·—, vázané Kč 30·—
u všech knihkupců
Fr. Borový, nakladatelství, Praha

NOVINKY POSLEDNÍCH DNŮ

GOLOMBEK & VALENTA
Trampoty eskymáckého náčelníka v Evropě
V grafické úpravě E. Milena. 192 stran. Brož. Kč 24·—, váz. Kč 34·—

VÍTĚZSLAV NEZVAL
Milenci z kiosku
Lyrická komedie o 3 obrazech. V grafické úpravě, s obálkou a třemi návrhy scén arch. B. Feuersteina. Stran 200. Brožované Kč 30·—. Hra Stavovského divadla v Praze.

U VŠECH KNIHKUPCŮ

Fr. Borový, nakladatelství Praha II, Národní tř. 18

NABÍDKY A POPTÁVKY

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Prodám úplně nový fotoaparát značky „Comtessa Nagel“, světelnost 3:5, formát 2 × 4 cm, na filmy. Do adm. t. l. pod číslem 91.

Hledám malý byt s příslušenstvím (2 místnosti s koupelnou). Nab. do adm. t. l. pod číslem 90.

Prodám levně klavír. Nabídky do administrace t. l. pod číslem 89.

Koupím starší dobrý gramofon levně. Nabídky pod značkou „Za hotové“ do administrace t. l. pod čís. 92.

Koupím starš skříň na knihy. Nabídky pod značkou levně do adm. t. l. pod číslem 94.

Pronajmu třípokojový byt s příslušenstvím v Bubenči. 10.000 Kč. Do administrace t. l. pod zn. u M. N. O. pod číslem 93.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 12. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: —fp—: Zklamané iluse? — KAREL ČAPEK: Tedy o tak zvané mladé generaci. — SVETOZAR PRIBIČEVIĆ: Jihoslovanská diktatura. — JAN LOEVENSTEIN: Je možno léčiti podkonsum? — OTTO RÁDL: Ona. — První vlaštovka? Kdo jim bude věřit? — Malý stát — a ještě jej neznáme. — Glosa k bankovnímu zákonu. — Kapitál vrahem. — Obrat v týdnu. Kocourkovina v revoluci. — Ony o „Ní“.

Přítomnost
za redakci odpovídá Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník
vychází ve středu v nakladatelství
FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TŘÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—, NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Uživání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TŘÍDA 62

Přítomnost

ROČNÍK IX V PRAZE 30. BŘEZNA 1932 ČÍSLO 13

Chyby režimu

Bída na Podkarpatsku, jíž si česká veřejnost, přehlížející dřívější několikaleté zprávy českých listů (Lidové Noviny, Právo Lidu, České Slovo) všimla teprve po skandálu, stropeném na domácím a zahraničním foru dvěma cizími novináři, má nehledíc k hospodářským stránkám, dvě hlavní příčiny: první tkví v založení a nedostatcích rusínské společnosti, jejíž určení je věcí sociologů a pedagogů. Rusíni sami jich dosud nemají a jejich vzdělané vrstvy musily vyslechnout trpké pravdy od nedávno zemřelého zahraničního dějezpytce Podkarpatska, prof. Petrova. Druhou příčinu nutno hledat v postupu československé správy v minulých třinácti letech v zemi, jíž byla mírovou smlouvou a ústavou republiky vyhrazena autonomie.

Administrativa místo autonomie.

Spravedlnost žádá, aby především byla hodnocena funkce administrativní, jež měla být nejlepšího druhu, už proto, že se v praxi neplnily závazky o samosprávě. Způsob, jímž se to odůvodňovalo, vyvolal řetěz zmatků od generálního statutu až po zákon o reformě správy, do níž byla zahrnuta i Podkarpatská Rus. Při tom byl zachován i úřad guvernéra bez výkonné moci. Nebyla zřízena ani zemská školní, ani zemědělská rada, a to s výmluvou, že o tyto věci se postará sejm. V tomto ovzduší se dařilo umělým jazykovým bojům, které sváděly mezi sebou i různé státní úřady. Úkol administrativy nebyl tedy sám sebou právě snadný. Měla oddalovat uskutečnění autonomie, jež by se byla v prvních letech popřevratových zvrhla v nebezpečnou hříčku maďarské a komunistické opposice. Na druhé straně bylo tu zbrusu nové zřízení demokratické, volební řád, sociální zákonodárství a jiné vymoženosti, jichž vykonavatelé — na rozdíl od nepravého maďarského liberalismu — měli původně dobrou vůli působiti k tomu, aby se dotud pokořovaný Rusín ujal svého postavení jako nositel státní myšlenky. Snahy ty selhaly především vinou Rusínů samotných. Co však následovalo, když se k tomuto poznání došlo, jest jen řada nesprávných závěrů, k nimž dospěla státní správa a jež se nyní končí politickým bojem o hlavu Rozsypalovu.

Rozsypalova vina.

Tomuto politickému úředníku, jenž se tak dobře zapsal jako okresní hejtman kladenský za komunistických nepokojů, vytýká se, že se propůjčil jediné politické straně a ochromil organický vývoj země. V poslední době klade se mu za vinu, že nepravdivě zpravil Prahu o počtu nezaměstnaných a o bídě na Podkarpatsku vůbec, a tak pomohl komunistům k lacinými úspěchům. Ve skutečnosti je však vina Rozsypalova mnohem větší a mnohem staršího data. Podíl mají pohříchu i ti, kdož dnes volají opravdově po nápravě. Agrární diktatuře — tak zní popravdě pravé označení dnešního stavu na Podkarpatsku — pomáhali od r. 1924 do sedla ti, kteří strpěli neslýchaný výklad volebního řádu při prvních tamních volbách do parlamentu. V roce 1925, kdy se konaly nové volby v celé republice, přešli hlasatelé demokracie bez uzardění oněch 100.000 Kč, jimiž p. Rozsypal ve své úřadovně spáchal první zjištěný atentát na čistotu voleb. Útok se zdařil. Nuže, poznání, že takto se lze domlouvat s nejvyšším politickým úředníkem země, připoutalo k tehdejší civilní správě nejdravější výlupky hospodářského kořistnictví a politického hochštaplerství. Nastává doba, kdy orgány státní správy přestávají se řídit zákonem i dobrými mravy a kdy ve všem všudy rozhoduje vůle agrárních sekretariátů. V úředních spisech připomínají nižší instance, že ten onen žadatel je zasloužilý stoupenec agrární strany. Obecní notáři (postátnění obecní tajemníci s velkou pravomocí) vydávají taková osvědčení dokonce s úředním razítkem.

Jak se vládne.

Zastavujeme se úmyslně u těchto podrobností podkarpatské korupce, jež vysvětlují, proč negramotní nebo pologramotní lid ztratil důvěru v představitele úřední moci. Rozhodujícím důvěrníkem v zapadlé vesnici je zpravidla krčmář, jenž opatřil při volbách hlasy. Jakým způsobem je opatřil, je jedna z nejsmutnějších kapitol. Tací lidé zpravují pak okresního náčelníka o obecných naléhavostech, jimiž v minulých letech bylo zpravidla povolování osobních výhod. Odpor svědomitého úředníka láme se zakročením u zemského sekretariátu agrárního, jehož rozhodnutí je konečné. Odtamtud dostávají státní úředníci písemné nebo jen telefonické rozkazy, jak postupovati zejména tam, kde jde o volné uvážení. Dnes už ví každý úředník, co ho čeká, kdyby neuposlechl. Za těch okolností zdvojnásobil se od převratu počet kořalečních koncesí. Nelze však, jak by k tomu byl leckde sklon, obviňovati pouze jejich židovské držitele. Po léta byli ve věcech obecného blaha vedeni k nejhoršímu. Nutno znát sociální, ze tří čtvrtin proletářské, rozvrstvení, náboženskou závislost drobného židovského venkovana, aby se porozumělo jeho politické funkci. Židovskou otázkou bude nutno zabývati se zvlášť. Pravda je, že i mezi podkarpatskými Židy jsou moderní politické proudy, jež však byly za Rozsypala soustavně ubíjeny židovskou plutokratií a hierarchií na jedné straně a státní mocí na druhé. Vynucená víra ve zvůli protekce utloukla úctu k zákonu.

Nezasloužené výhody.

Dosah a důsledky tohoto poznatku nejdou jenom na vrub Židů. Nemravně získaný nárok na nezasloužené výhody ovládá dnes neomezeně celé Podkarpatsko. Výhodou bývá zhusta i úřední opomíjení spáchané viny. Způsob, jímž se vymáhají nebo nevymáhají splatné obecní dávky, pokuty za lesní pych a jiné poklesky doléhají stejně těžce jako osudné měřítko, podle něhož se udělují subvence na hospodářské stroje, kejdové jímky, náhrada za uhynulý skot nebo podpora při živelných pohromách. Občan jakéhokoli politického smýšlení, potřebuje-li pomoci z veřejných

prostředků, musí ji hledati skrze agrární politické nebo hospodářské organisace. Gazda, jenž zažádal u okresního úřadu o státní příspěvek na hospodářský stroj, dostane odpověď od agrárního hospodářského spolku, na jehož režii musí pak přispět z povoleného státního příspěvku. Při loňské podzimní osivové akci byli hospodáři v postižené oblasti nuceni ucházeti se o státní pšenici u družstev, jejichž obchodní jednotě byl svěřen nákup bez vypsání soutěže. Tím se akce zdražila o jeden milion korun. Zemědělci, jimž chtěl stát pomoci, musili se státi členy agrárních družstev, kde ručení je neomezené. Stejně se postupovalo i při nynější akci vyživovací. Družstevnictví po několikráte budované shora nesplnilo svého poslání z důvodů minule vytčených. To však nevadilo, aby se velmi zajímavým způsobem na úřední rozkaz nenaložilo na škodu řádných peněžních ústavů s milionovými vklady urbariálních obcí.

Tajná agrární diktatura.

Tak bychom mohli do nekonečna shledávat důkazy, že z podkarpatského veřejného života vymizel pojem občana a že jeho jednotkou zůstal člověk poddaný. Jděme v demokratické republice až na kraj logických možností a připusťme, že za zvláštních podkarpatských poměrů mohl mít osvícený absolutismus svůj dobrý význam; — předpokládejme, že by to bylo opatření zjevné a přípustné až do dne, kdy převážná většina voličů dovede přečíst záhlaví hlasovacího lístku. To by se bylo dalo vysvětlit vyšším cílem, jako na příklad snahou, uchránit lid od politického rozvratnictví a naučit jej hospodářské a sociální pravdě. Tajná diktatura, jež dnes vládne na Podkarpatsku, má však jako hlavní úkol domoci se fikcí — jakoby tam šlo o zeměděIce — hlasů nevyspělých voličů a nakládati bez kontroly státním majetkem. Bylo v moci agrární strany učiniti kdykoli konec této nedůstojné hře, stačilo provést rozumnou pozemkovou reformu, postarati se, aby státní a veřejné peníze plynuly ve prospěch skutečných zemědělců a ne do pokladen parasitních útvarů hospodářských. Měly a mohly se vykonati aspoň přípravy ke komasaci, jíž nikde není tak třeba jako na Podkarpatské Rusi, pořídit konečně řádný katastr, vyřešit otázku urbariálních obcí a komposesoratů, a upravit zemědělskou výrobu podle druhu hlavních oblastí, horské (pícninářské) a nížinné (obilnářské). Z toho všeho se nestalo nic, jenom na některých poloninách provedly se menší nákladné pokusy. Kdyby se byla hospodářská emancipace podkarpatských Rusínů svěřila jejich nejúhlavnějšímu nepříteli, nemohlo to dopadnout truchlivěji.

Bylo to prý vždycky.

Pravili jsme dole, že pro Podkarpatskou Rus by bývalo nebylo neštěstím správa s dočasnou naprostou pravomocí. Nebylo by bývalo zle, kdyby se v tom znamení bylo začalo výhradně s potřebami zemědělskými a kdyby se bylo počkalo s věcmi dělnickými a živnostenskými. Lépe řečeno, nebylo by bývalo tak zle, jako nyní, kdy za stovky milionů se neudělalo za taková léta téměř nic. Co to znamená, vymlouvá-li se zemský úřad ještě dnes, že bída na Podkarpatské Rusi byla odjakživa, že tam lidé bydlí jako za Maďarska a že lidé chodí bosi ve sněhu jako kdysi? Neboť to jsou právě věci, jež neměly být. Režim, jenž by měl srdečný poměr k zemi a jeho lidu, nemohl by se ani chvíli přenést přes takové skutečnosti. Nebyl by strpěl dvouletou celní válku s Maďarskem, stejně jako by nebyl nikdy přivolil k prodeji schönbornského velkostatku.

„Latorica" místo státu.

Jsme u konkretního případu, jenž poví názorně víc, než sáhodlouhé výklady. Obrovský zabraný majetek (přes 100.000 ha) byl se svolením státního pozemkového úřadu před čtyřmi lety za 35,000.000 korun prodán zahraniční společnosti Latorici. Velkostatek byl vypuštěn na 40 roků ze záboru s tím, že postoupí nevalnou část (asi 26.000 jiter) pro účely pozemkové reformy. Nyní musí platit uchazeči úžasné částky, až 4000 Kč za jedno jitro. To však není všechno. Pozemkový úřad, jenž prodej schvaloval, nepostaral se o zabezpečení nejživotnějších zájmů této části Vrchoviny. Dřívější majitel postupoval, pokud se týká lesní pastvy, na niž jsou vesnice odkázány, velmi blahovolně, ale společnost favorisovaná státem zpaterónásobila poplatky a vymáhá nemilosrdně pokuty za lesní pych. Nejdrtivějším svědectvím o neúčasti státních úřadů s postavením lidu je další nepromyšlenost. Řádně vypočtená dávka z přírůstku hodnoty, na níž by mělo nárok 96 vrchovinských obcí, v jejichž katastru leží schönbornský velkostatek, činí 9 milionů korun. Není snad třeba dlouze vykládat, co by to znamenalo pro značnou část Vrchoviny, kolik silnic, mostů, škol a j. budov se mohlo za to postavit, kolik pracujících lidí se mohlo bez komunistických rámusů poctivě najíst. Dnes vyskytl se spor, zdali tato dávka se má vůbec platit. Nejvyšší správní soud — rozhodne bůhví kdy. Kdyby bylo agrární straně, neomezené vládkyni Podkarpatské Rusi, šlo skutečně především o blaho zemědělského lidu, nemohla být promeškána taková příležitost, nemohlo být takových nedopatření a pozdních sporů. A je tu ještě jedna stránka. Před schválením smlouvy bylo veřejnosti namluveno, že nová společnost provede stamilionové investice, jimiž se zprůmyslní a zkvete tato končina Podkarpatska. Záruka za investice měla být uložena u československých ústavů. Investice, jež měly ostatně po výtce ráz těžební, jsou již dávno zastaveny, všechny pily celé oblasti stojí. Dávno však už před tím, než propustila Latorica své dělnictvo, byly nuceny strohým výpadem svých těžebních smluv zastaviti práci i ony menší dřevařské podniky, které před tím udržovaly výrobu schönbornské oblasti.

Nevěrná správa.

Tak se hospodařilo na Podkarpatské Rusi. Případ Latorice není ani jedinou, ani největší ukázkou nevěrné správy země, jež ukládala státu zvláštní odpovědnost. Je naprosto bláhové, ba zvrácené, líčí-li se dnes sterými novinářskými sensacemi bídný stav, zaostalost, uzavřenost, zlá vůle, zkrátka ubohost podkarpatského lidu pro exkulpaci zemského úřadu. To by mělo smysl, kdyby se mohlo poctivě tvrdit, že státní správa udělala vše, co odpovídalo zásadám demokracie. Podkarpatská Rus je však dnes pod hrůzovládou korupce. Již před čtyřmi léty prohlásil užhorodský národně demokratický list, že tamní režim je pařeništěm skandálů, afér a zločinů. Za to vše odpovídá jenom agrární strana, neboť všechny ostatní koaliční složky volají už dlouho po nápravě. Tato odpovědnost je tím tíživější, že ve znamení zemědělského programu byl na Podkarpatské Rusi poškozen ze-

mědělský lid, připraven o svá občanská práva, o svou národní důstojnost a existenční základy. Rozsypal by měl býti volán k odpovědnosti v první řadě agrárníky samými. *Iv.*

poznámky

Naučení z války na východě

Byl by to nebezpečný omyl, kdybychom se chtěli domnívat, že čínsko-japonské nepřátelství skončilo, ale jeho akutní fáze, která byla charakterisována násilnou okupací Mandžuska a pak zvláště boji o Šanghaj, je v likvidaci. Válka už z toho nebude, prozatím. Všimněme si však toho, co bylo. Byla to přece válka, válka v malém, na zapřenou? Či jen prolog k válce? náběh, válka překažená? Či opravdu pouhé represálie, intervence, zajišťovací akce, trestná výprava, zábor nebo jak to vše lze nazvati? Na každý způsob je vidět, že nepřátelství rozvíjí se dnes poněkud jinak a likviduje se také jinak než dříve. Je nutno studovati pečlivě tyto precedenty, poněvadž tím se tvoří nové mezinárodní právo, nové zvyklosti a nové formy života.

Vytýkalo se hlučně, že Společnost národů a Kelloggův pakt nedovedou zabránit vypuknutí nepřátelství, ani opatřit napadené straně bezpečnost nebo aspoň rychlou účinnou pomoc. To je pravda. Ale co opatřit dovedou? Jisto je, že průběh této „války" byl s hlediska klasického válečnictví abnormální. Je třeba prohlédnouti si případ sine ira et studio, konstatovat, dříve než budeme soudit, jak jsme daleko a co ještě schází. Kelloggův pakt a Společnost národů jsou výrazem jistého stupně kulturního vývoje a politické organisace lidstva. Jejich hodnota a výkonnost jsou relativní a omezené, jako všechno lidství. Je to něco. Co? Čeho jsou schopny soudobé mezinárodní instituce? Čeho je schopna organisace politického světa, čeho jsme schopni my? Nebuď za institucemi třeba vždy hledat lidi, národy, státy. Je zbytečno nadávat na Společnost národů, je taková, jakou si zasluhujeme.

Jak by to bylo vypadalo, kdyby ještě nebylo vůbec žádné mezinárodní organisace a kdyby se válka ještě nepovažovala za zločin proti všem, nýbrž za svaté a nedotknutelné právo každého svrchovaného národa? Japonsko bylo by Číně vypovědělo válku (třeba teprve dodatečně, jako to učinilo s Ruskem), mobilisovalo by postupně aspoň 2—3 miliony lidí, obsadilo by nejen Mandžusko a nejen Tiencin a Šanghai, ale i Peking a Nanking. Diktovalo by nových 21 podmínek, a velmoci, Evropa i Amerika, musily by k tomu přes všechnu žárlivost klidně přihlížet, nechtěly-li by se pouštět hned s Japonskem do války, poněvadž jakékoli vměšování považovalo by se za nepřátelský akt. Tím méně mohly by ovšem malé státy do toho co mluvit. Teprve po vyřízení věci, a tudíž i určitém vysílení vítěze (který by zde ovšem předem byl jistý), uplatnily by se „zainteresované moci" při tvoření míru, podle toho, jak by to na bojištích vypadalo a jak by se mezi sebou shodly. Z odhodlání vést válku nebylo by Japonsko povinno nikomu skládat účty a k hotovým faktům, mocí zbraní vytvořeným, osvědčovala by se přirozeně všude nejvyšší úcta.

Nyní bylo Japonsko ihned povoláno do Ženevy, objevilo se tam, sneslo i přízvání svého hlavního odpůrce, Ameriky, ač není členem Společnosti.

Japonsku záleží jen na udržení Mandžuska, víc nemůže dosáhnout a i ten reelně politický cíl je stále choulostivější. Nemůže zemi obydlenou 30 miliony Číňany a jen 300.000 podmaňmi mikádovými ovládnout jinak než korumpováním místních činitelů a trvalou, silnou okupací. Tím se ocitá v rozporu s platným smluvním stavem, který předpisuje jen posádku 15 tisíc mužů v úzkém zeměpisném pásmu, aby jedno bezpráví kryto, dopustilo se většího, záboru Šanghaje, který musilo platit bitvou, v jedné fázi docela povážlivou pro jeho vojenský prestiž. Čína má nyní pod „útrpným právem" a velmoci mají pod nátlakem hmotných škod z nepřátelství, hlavně v krajině šanhajské plynoucích, smířit se s hotovou věcí: nárazníkovým státem mandžuským. Kdyby nebylo Společnosti národů a paktů, sjednaných v tomto duchu, jistě by to tak dopadlo. Čína by resignovala a velmoci by se s Japonskem dohodly. Nyní má čínská diplomacie a čínský nacionalismus nedocenitelnou oporu, i kdyby byla jen morální a negativní, v Ženevě. Brání se tam aspoň uznání různých faits accomplis; státy jak útočící, tak tolerující musí brát ohledy, musí si to hlavní odepřít. Japonsko nemohlo se svobodně rozdovádět a velmoci nemohou uznat „nezávislé" Mandžusko „de jure". *R. P.*

Podkarpatská Rus a komunisté

Vážený pane redaktore,

když jsem s Vámi posledně mluvil, řekl jsem Vám, že napíši, co si myslím o akci Dělnické pomoci pro hladové na Podkarpatské Rusi. Že jsem to dosud neučinil, mělo příčinu velmi prostou: nemohu napsati, co si myslím, dokud nevím, co si mám mysliti. Celý případ je denně spletitější. Pokouším-li se uzavříti to všecko v nějaký logický kruh, shledávám, že bych vlastně musil psáti o problému našeho komunismu vůbec.

Když nám byl zaslán manifest Dělnické pomoci, bylo k němu přiloženo memorandum, při němž šel člověku mráz po těle. I řekli jsme si: zde se koná dobrá a lidská práce, zde je místo pro nás, abychom pomohli. Vy i já jsme k tomu dali své podpisy a odevzdali něco na tu pomoc. Memorandum bylo věcné a mělo vysokou úroveň. Dal jsem je čísti několika lidem, z nichž žádný nebyl komunista. Všichni sáhli do kapsy a přispěli. Byli by to učinili, kdyby ten popud byl vyšel odkudkoliv, na příklad ze strany agrární. Slyším nyní, že se o bídě v tom východním koutě státu trochu teoreticky mluvilo již před tím. Ale komunisté byli první, kteří prakticky začali. Dnešní veliký zájem o ty hladové ubožáky se datuje tuze nápadně teprve od rozruchu, který způsobila akce Dělnické pomoci.

Když jsme spolu o té věci debatovali, položil jste otázku, proč takový manifest, jehož humanní účel musí uznati kdekdo, byl potlačen ve všech našich listech kromě „Rudého práva". Připadalo Vám to jako pěkný příklad toho zamlčování a umlčování, které patří u nás k oblíbeným politickým zbraním. Což nemohou komunisté také někdy udělati něco dobrého? Nemohou kolem sebe k určité akci na okamžik seskupiti pár lidí z jiných táborů?

Vidíte však dnes zajisté tak dobře jako já, že otázka není tak jednoduchá. Komunisté si pozvali na Podkarpatskou Rus také anglického žurnalistu z „Timesů", o kterém „Times" prohlásily, že není jejich redaktorem ani dopisovatelem, nýbrž jen sbíral nějaké inserty v Berlíně. Tedy bluff. Ukazuje se, že akce Dělnické pomoci byla jako šachový tah: měla dvojí význam, dávala také šach republice. Myslím, že mi rozumíte: jsem dalek toho, abych se podivoval nynějšímu stavu republiky, ale myslím rozhodně, že ostouzením státu se nikdo nenakrmí.

S neloyálností komunistů se setkáváme často. Divte se potom, že lidé stříhají ušima, kdykoliv se jim presentuje něco, za čím stojí řekněme prof. Zd. Nejedlý. Neříkám, že je Nejedlý vůbec něčím vinen. Myslí to naopak šlechetně. Jeho akce jsou však vítány pánům z Polbyra, kteří nejsou tak hodni ani, aby mu utřeli boty, ale myslí si, že udělají něco extra proletářského, když vyvedou klukovinu. Výsledek je, že nebudeme nikdy věděti, co se z takových akcí vylíhne. Nedávno se organisovala oposice proti pravičácké diktatuře ve studentských spolcích. Za těch okolností je samozřejmé, že to jsou skoro samí leví studenti. Jest to krásná příležitost, aby si ukázali loyálnost a hleděli skutečně pomoci studentům žít a studovat. Ale věřte, že nejsem ani zde bez obavy, zdali se z toho nestane agitační prostředek komunistický. Hned na ustavující schůzi se mi nelíbilo, že byla zaplavena komunistickými tiskopisy a časopisy. Když jsem žádal vysvětlení, řekli mi, že přece své tiskoviny mohli vyložiti a prý vyložili také studenti sociálně demokratičtí a národně socialističtí. Nikdo přece za to nemůže, že jsou méně čilí. Chápu intensivní zájem komunistických studentů o Sovětské Rusko a jejich snahu informovati o něm. Nestačím říkati, že těch informací nemáme nikdy dosti a že se tam můžeme mnoho učiti. Ti studenti to myslí dobře. Jsou toho plni. Ale měli se zdržeti. Obávám se, že v novém tělese (jmenuje se neutrálně Sdružení nemajetného a pokrokového studentstva) nastanou takto závody v agitaci, ve kterých komunisté budou doufati, že ostatní předčí. Pak by se řeklo opět, že nikdo za to nemůže, že jsou čilejší. Varoval jsem před takovým postupem, jak jsem mohl. Ukazoval jsem, jak jest nutno, aby ti, kdož stojí proti reakci, byli dobří a loyální přátelé; ale ani zde necítím jistoty, že do věci Polbyro nestrčí nějak jesuitsky své netaktní prsty. Sta-

ne-li se to, bude škoda větší, než kdyby se bylo to dítě vůbec nenarodilo.

Začne-li člověk uvažovati o nějakém manifestu Dělnické pomoci, při kterém by byl celý srdcem, dojde k poznání, že se na jeho koneček přissaje politický bluff nebo úskok. Pak objeví druhý, třetí, desátý, a úvaha mu nakyne v celý traktát o cestách a metodách našeho komunismu. Za polskými a rumunskými hranicemi se odehrává největší civilisační změna století. Odtamtud až po Vladivostok se mění všecko: od továren a zemědělství až po lásku. Ale representanti tohoto obrovského faktu u nás jsou, pokud jsou to aktivní politikové, pouzí mluvkové a lidé úskoční. O tom by se mělo právě mezi ideovými komunisty hodně uvažovat. Shledali by, že mezi nimi a socialisty jsou vlastně malé rozdíly v konečných cílech. Snad jen v tom, že nejsme všichni ochotni pokládati za ten konečný cíl sociální rekonstrukce n y n ě j š í stav sovětského Ruska a každý jeho detail. Rusko vstoupilo do konstruktivního stadia své revoluce s úspěchem, jehož nikdo rozumný nepopírá. Spor se vede o to, zdali je máme napodobiti stůj co stůj také v tom stadiu ničivém, které my, na rozdíl od komunistů, stráviti nemůžeme. Kdyby se komunism u nás chtěl vzdáti své oblíbené metody, t. j. přelstívání svých nejbližších a nevybíravého boje proti nim, byli bychom těm sociálním cílům podstatně blíže. Řečem o zrádných sociálfašistech, kteří jen tak sypou veřejnosti písek do očí, ale ve skutečnosti slouží buržoasii, přece nikdo vážně nevěří. Socialisté mají své zrádce stejně jako komunisté, ale nejsou sami zrádci. Právě nynější doba vyžaduje tvrdě takového dorozumění. Poměry se přiostřují. Pravice buržoasní sbírá své síly a vrhá se na policejní prostředky — patrně právě proto, že cítí, jak jí zevnitř měkne páteř a jak její evangelium hospodářské anarchie zruinovalo svět. Dnešní doba jest analogií dob před sto lety: první detonace revoluce jest za námi a úroda její ještě neuzrála.

Za těchto okolností tedy jsem dospěl k úsudku, že umlčování toho, co vyjde z komunistických řad, neschvaluji, ale chápu. Člověk nikdy neví... Jest to jako s demonstracemi: bojujeme za právo na demonstraci, ale je-li při ní komunistický poslanec nebo senátor, utíkejte. Tu už nejde o úspěch projevu, nýbrž o agitační krev.

Úchylky od slušnosti a rozumu jsou ovšem na obou stranách. Dejte si pozor, že policie bude vyšetřovat všechny ty státu nebezpečné lidi, kteří pomocnou akci Dělnické pomoci organisovali a možná i ty, kteří na ni přispěli. Možno, že se přijdou podívat také k Vám. Ať Vám dýmka dobře táhne, až tam budou!

V úctě Váš *J. B. Kozák.*

Rozklad kultury technikou

Po tisíciletí byla zemědělská výroba hlavním zaměstnáním lidstva. Konec XVIII. století přináší mezi vládnoucí a ovládané silný střed, mocné měšťanstvo, to rozšiřuje se na úkor vládnoucí moci, strhává na sebe lidská práva, svobodu badání. Začíná věk, jehož lidstvo dosud nezažilo — věk vědeckého a technického pokroku, uvolnění lidského ducha způsobilo tento ohromný rozvoj. Probouzí se dosud dřímající tvůrčí síla. Století XIX. a XX. je souvislá řada velkých technických objevů. Člověk nabývá moci nad prostorem, časem i hmotou. Přílišnou prací s hmotou a velkým zájmem o ni upadá lidstvo dočasně do naivního a zhoubného materialismu. Vynálezy a technika působí rozkladným vlivem na celou kulturu i na samého člověka. Způsobuje jeho nervovou zjemnělost a pohodlnost, kterézto vlastnosti, má-li člověk zůstati zdráv, musí býti vyrovnány rovnocennými ekvivalenty, t. j. sportem a klidem — weekendem. Obě tyto věci byly zavedeny Angličany, národem, majícím oproti jiným evropským národům nejjemnější smysl pro zdravou harmonii. Sport i weekend jsou proto zdravou i nutnou reakcí těla na technický vývoj. Srovnání dřívějších dob s nynější poskytuje nám zvláštní obraz. Minulé doby byly jednolité s jednotným světovým názorem, stavebním slohem, malířstvím, literaturou; vyznačují se vzácným klidem a vyrovnaností, ač tehdy byla nízká úroveň životní, celá kultura tvořila jediný celek.

●

Technika působila drtivě svým nárazem na kulturu, vnesla do ní moment rychlosti, jemuž tato podlehla, způsobila tím její rozklad, rozbila ji na množství složek, literatura a umění třístí se na spoustu -ismů. Jednotlivé složky ztratily dřívější soudržnost, každá se vyvíjí dále jinou rychlostí. Rozpětí mezi nimi se zvětšuje. Největší rozpětí projevuje se co nějaká krise — třeba hospodářská nebo i jiná. Pomalu se vyvíjí a lidský vývoj stále brzdí kultura mravní, neboť jest vázána na egoismus. Je tedy prapříčina všech moderních nynějších i budoucích kris konflikt vývoje techniky s mravním vývojem lidstva. Světová válka a nynější hospodářská krise jsou již druhotné následky. Světová válka nestačila přesvědčiti, že vyspělá technika zapřažená do služeb války mohla by zničiti lidstvo samo.

●

Podívejme se nyní na jiný druhotný následek uvedené prapříčiny na hospodářskou krisi. I zde technika spěchá mílovými kroky vpřed; kultura mravní pohybuje se malými, nesmělými krůčky, jeví se co konservativní činitel, závisí na citové úrovni, neboť cit určuje jednání většiny lidí. Avšak cit, věc nehmotná, nemohl býti ovládnut technikou, která se po přednosti pohybuje ve světě hmot. Mravní kultura je většinou určována jakostí egoismu, na tom, jak jedinec nebo vyšší společenské útvary dovedou jej zvládnouti a uvésti na pravou míru, závisí její vyspělost. Rozhodujícím zůstává, jaký poměr zaujme jedinec a společnost vůči technice. Od tohoto poměru závisí historický vývoj nynější doby. Bude technika nástrojem hrubého egoismu či bude prostředkem k odstranění hmotné bídy většiny lidstva? Dodnes sloužila převážnou většinou egoismu, tuto éru vyznačuje „laisser faire". Však dny „laisser faire" jsou sečteny, byl možný při jednoduchosti a malé vzájemné závislosti hospodářského života. Když však po světové válce vyrostl v mnohých zemích nový průmysl a hospodářský život stal se složitým celkem, jehož chod je možný jen při vzájemné vyrovnanosti všech činitelů, stal se hospodářský egoismus rozrušujícím činitelem celé hospodářské soustavy, nad slunce jasněji vynikla tím jeho škodlivost. Měl za následek snížení kupní síly konsumu a tím lokální nadprodukci. O skutečné nadprodukci těžko mluviti, dokud většina lidstva žije v hmotné bídě.

Nastává boj člověka s jeho vlastním výtvorem — vynálezem. Stroj sám však je největším dobrodincem lidstva, přes to, že dočasně zbavuje lidí práce a chleba, může osvoboditi člověka od hrubé a otrocké práce. Jeho největší zásluha je v tom, že zasáhl lidstvo na nejcitlivějším místě, podnikl prudký útok proti egoismu, který po tisíciletí odolával útokům křesťanského učení a který sám nad ním zvítězil. Síla zásahu je tím prudší, že si vynucuje rychlé řešení, které není možno — tak jak by se mnozí přáli — odložiti na neurčito. Přesvědčuje mnohé zatvrzelce, kteří by v „laisser faire" viděli věčný ideál.

Jak se vyrovná nyní vývojový rozpor mezi technikou a mravní kulturou? Buď se zpomalí technický vývoj a vyrovná se tím s volným mravním vývojem, v praxi znamená to upuštění od racionalisace a redukci továren, nebo se mravní vývoj zrychlí a dožene techniku, v praxi značí to nové oživení průmyslu bankovním kapitálem, uvolnění úvěru, vysoké mzdy, nízké ceny průmyslových výrobků, rozbití celních hradeb — to vše i za cenu finančních obětí i případných ztrát. Řešení první dnes už se nezdá pravděpodobné ani možné, myslitelné by bylo, kdyby lidé byli na úrovni otroků a byli zvyklí na nízkou životní úroveň. Čím dříve bude tato myšlenka pochopena a činěna dříve bude bankovní kapitál a průmysl ochoten k obětem, tím lépe bude pro společnost i pro ně samé. V tom okamžiku, až oba vývojoví činitelé budou vyrovnáni, nebude krise.

J. Břečka.

Masarykova akademie práce?

V poslední době byla proražena zeď uctivého mlčení kolem Masarykovy akademie práce aspoň několika neuctivě ironickými větami v různých listech, které — a to právem — ukázaly na nehybnost Masarykovy akademie práce a to právě v době, kdy jde o její specielní otázku: otázku organisace práce.

Křivdili bychom Masarykově akademii práce, kdybychom všechnu příčinu jejího selhání, její nehybnosti chtěli hledati jen v ní. Příčin jest více. Jednou z takových příčin jest malá váha, která se přikládá v našem veřejném životě odborníkům. I kdyby přišli s nejkrásnějšími, nejpropracovanějšími návrhy, s plány velmi konkretními, s radami velmi cennými, setkají se s neporozuměním u našeho politikaření, které se domnívá, že jenom ono jest povoláno řešiti vše, co se ve veřejném životě řešiti má. — Jiná — a to velmi důležitá — příčina selhání Masarykovy akademie práce jest již v jejích počátcích. Vznikala v rušných popřevratových chvílích, v dobách hospodářské, výrobní, dopravní desorganisace, v dobách, kdy bylo potřebí zařizovat novou státní domácnost. Bylo potřebí organisovat. Bylo potřebí práce. Přišlo heslo: organisujeme práci! Našlo se mnoho vyznavačů velmi nadšených. Volali: organisujme práci! Je možné, že při tom překáželi těm, kteří sice tak nevolali, ale sedli si již k práci. Říkalo se: organisovat práci.

Vypadalo to hezky a nadšeně. Ale nevědělo se dobře, co organisovat, kde nejprve začít, co nejprve dát do pořádku. Pojem „práce“ jest velmi široký. Pojem „organisovat práci“ jest ještě širší. Na tuto nejasnost trpěla Masarykova akademie práce už od počátků. Ovšem, měla na mysli především organisaci práce technické. Vyrůstala z vědomí — a to velmi správného — že technická práce, práce inženýra, technika není dosti doceněna v době, která technikou žije a dýchá. Na druhém břehu už byla A k a d e m i e. A k a d e m i e vážná, studená, tak studená, že některým lidem se do ní ani nechtělo, Akademie, která si udržovala vážnost tím, že stála stranou všeho, co v životě národního organismu bylo živého, bystřejšího. V dnešní Masarykově akademii práce začínáme mít důstojný protějšek A k a d e m i e. Její zasedání jsou chmurná a vážná. Její vnitřní aparát jest velmi složitý. Jsou v ní dobří odborníci, dobří praktici. Ale i na Masarykově akademii práce potvrzuje se fakt, že kolektivum složené z dobrých prvků nemusí být ještě dobré. To jest už stará zkušenost.

Masarykova Akademie práce může se bránit tím, že ukáže na práci některých svých sekcí, na výsledky svých některých soutěží, na velkou činnost publikační, na svoji činnost výzkumnou v některých oborech. Tato práce jistě zasluhuje respektu. Jest ovšem jedna závažná skutečnost: že tuto práci stejně — ne-li dokonce lépe — by mohly konat jiné korporace, již existující, kdyby se jim dostalo aspoň téže podpory, jako Masarykově Akademii práce. Vydavatelskou činnost by jistě mohla daleko lépe obstarat Technická Matice (za předpokladu, že by měla tytéž prostředky, jako Masarykova Akademie práce), protože Technická Matice má již svoji tradici, své styky s technickou praxí, s kruhy, které její ediční činnost znají. Podobně jest tomu s leckterou vědeckou činností Masarykovy Akademie práce. Nač na př. zřizovat při Masarykově Akademii práce Ústav pro hospodářské styky emigrační a kolonisační, když jest tu čsl. Zahraniční ústav, emigrační oddělení ministerstva sociální péče, celá řada korporací, které se těmito otázkami zaměstnávají? Pak ovšem nenajde takový ústav pro sebe dosti místa, a říká resignovaně: „Dnes není možno aktivně zasahovat až přejde krise, budou vytvořeny nové předpoklady pro další práci“. Zatím ovšem kdesi na druhé polokouli mávají naši vystěhovalci, že byli podvedeni, připraveni o svůj majetek. Ukázka, že otázka naší emigrace začíná být již p ř e o r g a n i s o v á n a. — Nač musí být při Masarykově Akademii práce Ústav pro vědeckou organisaci obchodu, když oficiálních, polooficiálních a jiných korporací obchodníků jest více než dost? — Takových případů bychom v činnosti Masarykově Akademie práce našli celou řadu. To vede pak k tomu, že Masarykova Akademie práce se rozptyluje v práci, která pro ni jest prací detailní, a nedostává se k základnímu problému organisace práce, k studiu základních otázek, které bychom chtěli mít vyjasněny právě organisací toho druhu, jako jest, či má býti Masarykova Akademie práce. Čteme-li její Věstník, máme dojem, že tu máme co dělat s dokonalou Akademií, kde jeden odbor vážně koresponduje s druhým, kde vážně nad vším bdí vědecká rada, kde se s velkou vážností věnuje každý detail, který i v menším spolku by nebyl považován za dosti velký, aby byl zapsán. Pochmurná vážnost se na nás dívá ze stránek tohoto Věstníku. Marně namnoze prohlížíme stránkami, abychom viděli, o čem se vlastně jednalo, k jakým výsledkům se dospělo, jaký konkretní návrh bude učiněn.

Masarykova Akademie práce jest dokonalou a k a d e m i í. Jedním však není. M a s a r y k o v o u Akademií práce. Masaryk to jest aktivita, to jest vášeň pracovat, jít k práci. Pochmurná jest instituce, která nese jeho jméno. V poslední době velmi mnozí říkají, jak Masarykova Akademie selhala. Jest dobře, bude-li to napsáno veřejně. *V. Gutwirth.*

O konsumech

K povinnostem živnostníka organisovaného v živnostenské straně patří rozčilovat se na k o n s u m y. Je to případ, který ukazuje, že dělají-li dva totéž, není to totéž. Mají-li družstva zemědělci, mají-li družstva živnostníci, je to v pořádku. Mají-li družstva dělníci, konsumenti, je to věc, která by se neměla trpět. Statistika družstev ukazuje, co družstev mají strany, které jsou na hony vzdáleny socialismu. Mají-li živnostníci a řemeslníci svoje nákupní družstva, je to v pořádku. Ale když živnostník, který je členem svého nákupního družstva, který uznává jeho prospěšnost a výhody, pochvaluje si článek „Reformy“ („Národního středu“), který dští oheň a síru na různé konsumy, na „Rovnost“, „Včelu“ atd.

Poznal jsem trochu činnost „Včely“ i „Rovnosti“. Poznal jsem, že tyto konsumy dovedou srazit ceny o několik dobrých procent. To je ovšem tím — vmísí se do debaty obchodník — že tyto konsumy mají veliké úlevy daňové, různé výhody atd. — Tyto výhody daňové mají i jiná družstva.

Prodávají-li konsumy o 10—12% (i více) levněji, je to důkazem, že příčinou nižších cen v konsumech nejsou jen daňové výhody. Vždyť daňové zatížení maloobchodníka jistě nedělá 10—12%; ukázalo by se, že na př. obratovou daň platí konsumy přesněji a svědomitěji, než obchodníci. — A což sanace družstev? Nejsou důkazem neživotnosti družstev? Kdyby byla publikována data o různých těch sanacích, ukázalo by se, že nebyla sanována jen družstva socialistická. Ukázalo by se také, že větší část při těch sanacích připadá na podniky, které jsou přímo prototypem soukromého podnikání (banky).

Jsou-li konsumy levnější než o b c h o d, není to jen ve výhodách daňových. Jejich levnost (poměrná) má i jiné příčiny: lepší organisaci. Přidržme se jen případu „Včely“, oné „Včely“, která je v rukou komunistických, která je (jako družstevní instituce) hodně ochromena zpolitisováním. Jistě že „Včela“ není dvakrát hýčkána. Ale prodává (ceteris paribus) levněji. Říkám si: jak špatně musí být organisován meziobchod, obchod, dovede-li „Včela“, ochromená na polovic komunistickou agitací, prodávat levněji. Kdo sympatisuje s družstevnictvím, jistě by si přál, aby družstevnictví v dnešní době, kdy tolik mluví se o špatné funkci meziobchodu, ukázalo důrazněji, jak dovede vyřadit meziobchod. Ale i těch 10—12% (i více), o které dovede k o n s u m srazit ceny důležitějších potřeb, potravin, ukazuje, že družstevnictví i na tomto poli dovede překonat dnešní formy meziobchodu. Nestačí nadávat na k o n s u m y. Meziobchod musí prokázat větší čipernost, pohyblivost, chce-li čelit t. zv. nebezpečí k o n s u m ů. Ta t. zv. soukromá podnikavost v našich obchodech a živnostech musí ukázat, co dovede. Dotkneme-li se jen kapitoly: český řemeslník, poznáme, jak je to smutná kapitola. Kolik řemeslníků odevzdá svoji práci podle objednávky a hlavně — v čas? Živnostníci bručí, že stát jim velmi pozdě platí za jejich práce. Ale ti, kteří mají dozor nad státními stavbami, mohli by říci, kolik živnostníků dokončilo objednávku v stanoveném čase. Kolik stavitelů a stavebníků se rozešlo po dobrém? Kdo si postavil domek, vzpomíná na ono martyrium, kdy žádný téměř živnostník svoji práci neudělal tak, jak to bylo smluveno. — A poznáme-li jindy a jinde (na př. radioobchody, obchody s gramofonovými deskami) vám dají 30—40% slevy s podmínkou: „jen to, prosím vás, nikde neříkejte“, vidíme, že meziobchod redukcí svých zisků mohl by přispěti k oživení konsumu. Celá řada obchodů poskytne na různé „indexy“ slevu 10—15%. Je to na prvý pohled hezké, ale ty „indexy“ má velmi mnoho lidí. Neznamená to nic jiného, než že meziobchod lehce může oželet 10—15% prodejní ceny. Ty indexy budí tuto otázku: kolik musí vydělávat meziobchod, když může s tak lehkým srdcem slevit 10—15%?

Meziobchod by se neměl spokojit s bručením na k o n s u m y. Musí ukázat, c o d o v e d e. *V. F.*

S čím souhlasíme

K o a l i c e b e z o p o s i c e. „Když se začalo jednat ve zvláštní koaliční osmě o úsporné a kontrolní komisi, upozornili jsme, že je snaha, omezit právo oposice na zastoupení v této komisi a protestovali jsme proti tomu. Podobně se protestovalo i s jiných stran. Ale resumé a kritické hlasy nebyly slyšeny. Koaliční osma usnesla se navrhnout, aby v nově zřízené komisi bylo 6 poslanců a 3 senátoři. Zákon z roku 1921, který je dosud v platnosti, ustanovoval, aby komise byla volena podle zásady poměrnosti. Tím všechny složky parlamentu měly zaručeno právo svého zastoupení bez ohledu na přání dočasných vládních většin. Návrh koaliční osmy ruší tuto zákonnou záruku a vydává oposici libovůli vládní většiny. Jen uzná-li vládní většina za vhodné, připustí milostivě některého člena oposice do sboru, který má kontrolovat vládu, spoléhající na důvěru téže většiny, která si vyhrazuje a osobuje právo kontrolovati tutéž vládu, složenou z jejích zástupců. Budou se tedy kontrolovat ti, kteří mají být kontrolováni. Bude to kontrola bez kontroly, nebo v nejlepším případě kontrola velmi omezená a velmi laskavá. Vyskytne-li se případ, který ohrozí mocného člena některé vládní strany nebo dokonce celou stranu, nenabudou vrchu politické zřetele nad přísným vyšetřením

a stíháním? Bude se kontrolovat, vyšetřovat a stíhat jen tehdy, nebude-li vyhnutí nebo bude-li to vládní většině vhod. Tak se rozumí parlamentní kontrole? A co jiného je funkcí a vlastně jediným právem oposice, než kritika a kontrola? Koaliční návrh zbavuje oposici tohoto jediného práva a vlastního jejího poslání. Oposice se odsuzuje k deklamaci radikálně protestních projevů, které místo věcné kritičnosti zaběhnou do demagogie. Překvapuje, že s omezováním práv oposice souhlasí s tak lehkým srdcem členové dnešní koalice. Jsou si tak jisti, že už nikdy nebudou nuceni přejít z lavic vládních do oposičních? Nemají zejména socialisté již dosti trpkých zkušeností, jak naše vládní většiny nakládají s oposicí? Jsou to právě socialisté, kteří častěji a hlučněji než jiní hlásají nezbytnost parlamentní kritiky a kontroly a dovolávají se výsostných práv demokracie. Ale je demokracie myslitelna bez kontroly? Není to právě kontrola, kterou se demokracie prospěšně odlišuje ode všech ostatních režimů a tím nad ně vyniká? Je krásné vyznávat demokratické zásady. Je důležitější, snažit se o jejich provádění a uplatňování. Demokrat, škrtící kritiku a kontrolu, rdousí sám sebe. Je více než dost důvodů, abychom se starostlivě ohlíželi, proč ve veřejnosti upadá vážnost parlamentu. Ty starosti, zdá se, nedoléhají příliš na naše parlamentní zástupce, kteří by snad měli pečovat, aby si nepodřezávali větev, na které sedí. Parlament si občas stěžuje, že je vládou zanedbáván a přehlížen. Nelze však pozorovat, že by si doopravdy chtěl vynutit, aby byl respektován. Mohl by získat vážnosti, kdyby odhlasoval návrh, který je cynickým zapřením demokratických zásad opravdové parlamentní kontroly?“ *(„Demokratický střed.“)*

Příspěvek k povahopisu. „Stala se velká věc: pan dr. Kramář se domnívá, že mu šlápli na kuří oko. A protože to nikdo menší nemůže být, šlápl mu na ně sám ministerský předseda Udržal. Dějí se velké věci: Máme armádu šesti set tisíc nezaměstnaných, pod okny Kramářových paláců na pražské baště i ve Vysokém chodí zástupy nezaměstnaných textiláků, k nimž by měl mít jako majitel textilní továrny nejblíže; státní pokladna má starosti, kde vzít peníze; ministři padají pod tíhou starostí; kolísá koalice a mluví se o vážné krisi vlády; na Ostravsku se chystají těžaři zvětšit armádu nezaměstnaných o 15.000 horníků; na Podkarpatské Rusi umírají slovanské děti hladem. To všechno se dr. Kramáře netýká. To nejsou jeho starosti. On má vážnější: Udržovat ve stálém lesku domnělou gloriolu kolem své hlavy. Udržal je vážně churav. V pravém slova smyslu, opakujeme, padá pod tíhou starostí o stát, o jeho měnu a úkoly, které mu byly svěřeny. A v této chvíli ho dr. Kramář obvinil, že Udržal to byl, pro něhož byl za války Kramář zatčen a odsouzen k smrti. Může být mezi politiky a mezi lidmi vůbec těžší obvinění? Sedmnáct let o tom dr. Kramář mlčel. Schovával si tento trumf v kapse pro příhodnou chvíli. Teď se mu zdálo, že přišla a trumf vyletěl. Takovým trumfům se také méně vybraně říká kudla do zad. Užívá gentleman takových zbraní? Sedí gentleman sedmnáct let s někým u jednoho stolu beze slova a čeká a čeká, že jednou bude vhodná příležitost podtrhnout židli? A co se vlastně stalo? Nic. Udržal mluvil k novinářům a řekl jim, že nebudeme dělit národ na hradní a protihradní a že nikdy nepůjdeme ani proti Masarykovi, ani proti Švehlovi, to jest ani proti vůdcům zahraničního, ani domácího odboje. Tím ovšem se dr. Kramář cítil být dotčen, protože on byl přece vůdcem domácího odboje a nikoliv Švehla! Až se jednou bude psát povahopis dr. Kramáře a historie jeho činnosti, nesmí tam chybět tato epizoda, ovšem s patřičným vylíčením vážnosti doby, v níž se udála. Musí být vidět, jak malí lidé žili ve velké době a jak místo činů, jichž si doba žádala, pěstovali malicherné ješitnosti.“ *(„Sobota.“)*

politika

Franta Kocourek:

Proti pohodlné státotvornosti

Uveřejňujeme tento článek jako odpověď jednoho člena mladší generace na články Čapkovy. Autor sám přál si diskuse.

V několika posledních číslech Přítomnosti byly uveřejněny články Karla Čapka o demokracii, nacionalismu, o něm, věcech závažnějších. Způsob, jakým se autor tak známý a odpovědný dívá na základní otázky současného sociálního života, svědčí často o nesprávném pochopení a překvapuje u tak bystrého spisovatele snadností, s jakou se přenáší přes největší slabiny tohoto řádu, přes nesrovnalosti a propasti, viditelné dnes i mnohým nesocialistům. Politický primitivismus těchto článků by zasluhoval odborného rozboru a obšírné odpovědi, jíž ostatně chystá skupina mladých v souhrnném článku namístě dlouhé řady dopisů. V tomto článku jde o něco jiného: o nebezpečný a nemálo rozšířený odstín ctnosti, za jejíhož představitele je Karel Čapek a mnozí z jeho generace právem považován: nejde o státotvornost, jde o pohodlnou státotvornost, která je důsledkem dobře míněné, ale jednostranné a lidsky nepříliš zavazující filosofie. Je třeba podtrhnout existenci demokratů, kteří nejsou státoborní přes to, že by ze státotvornosti „nemohli dostat jedničku na oficiálním vysvědčení“, jak napsal redaktor této revue v 1. čísle tohoto ročníku v článku „O státotvornosti a státobornosti“, s jehož obsahem bylo možno skoro ve všem souhlasit. Ano, my jsme státotvorní, píše se tam na adresu těch, kteří vytýkají státotvornost jako něco méněcenného, „a nemusíme proto republiku prosit za prominutí“. Jsou tam také správně líčeni a odhalováni teoretičtí radikálové, kteří nevědí dobře co dělat, ale dělají si alibi pro případ revoluce.

●

Nebudeme se zdržovat těmi, u nichž se státotvornost vyčerpává využíváním politické a obchodní konjunktury k vlastnímu prospěchu, pro něž je státotvornost maskou, vhodnou k nejsobečtějším osobním a v nejlepším případě skupinovým nebo stranickým akcím, transakcím a podvodům. Stačí vzpomenout nedávného soudního rozsudku, aby si člověk uvědomil, co všechno může být pochváleno v rámci státotvornosti a aby člověk neplýtval bláhově nadějemi v tomto směru.

Jde mi o poctivé lidi, o přesvědčené demokraty, hlavně o veřejně exponované, vlivné osobnosti a o jeden jejich defekt, který si ani neuvědomují: jde mi o státotvorníky, kteří pro samu státotvornost ztrácejí často schopnost rozeznat, co státu ještě prospívá a co mu už škodí. Jejich vztah k republice a veřejnému životu je možno přirovnat jednak k opičí lásce, jednak je to sebeláska, lépe řečeno láska k vlastnímu systému státotvorných zásad. Byla citována o radikálech Havlíčkova věta, jejíž střih padne stejně bezvadně při obrácení i na muže státotvorné: „Všechno na světě raději všanc dají, než pověst své státotvornosti.“ Znám řadu takových lidí, snad by si raději dali ruku useknout, než by připustili, že se vzdalují státotvorné linie. Někteří z nich nemohou slyšet slovo Sovětské Rusko bez shovívavého úsměvu nebo bez podezření, že jde o komunistickou propagandu, jako by poválečné Rusko

nebyla země, jejíž vývoj je pro Evropu a svět tak důležitý. Jiní ztratí okamžitě své příjemné vzezření, jakmile se jim zmíníte o nějaké botě, o hrubé chybě v administrativě, o nějakém houževnatě udržovaném nesmyslu, který většině občanů překáží, nebo z něhož nemá ani menšina nějaký užitek.

Státotvornost těchto lidí se vyznačuje zásadní neochotou připustit kritiku chyb. Vycházejí z názoru, že je lépe o závadách nemluvit nahlas, protože to stejně nepomůže, zbytečně se tím vnáší do lidí neklid, kalí se nálada. Ano, říkají, my víme, že to není všechno, jak by mohlo být, republika nemůže být o nic lepší, než je souhrn jejích občanů, ale není třeba odhalovat příliš nápadně nepěkné věci, to situaci spíše ještě zhorší. I když uznáme, že odhalení pravdy může někdy situaci podstatně zhoršit, i když musíme připustit, že nejlepší reformní úmysl může vyústit zcela opačně, nemá-li vhodnou formu, je-li řečen v nepravý čas nebo na nepravém místě, neznamená to ještě, že slouží státu nejlépe ti, kdo si zvykli z taktických důvodů nepříjemné pravdy retušovat nebo zakrývat. Můžeme to pochopit u některých věcí skutečně delikátního rázu, jsme-li přesvědčeni, že by se jejich zveřejněním státnímu zájmu uškodilo. Ale i o těchto delikátních věcech to může platit jen do určité míry a o něčem to nesmí platit vůbec.

❁

V praksi se to dělá tak, že se o nepříjemných věcech mlčí zásadně, i když jsou důležité. Odpovědní lidé na odpovědných místech dodržují mlčení s úmyslem působit na konsolidaci a uklidnění veřejného mínění, ale dosahují často pravého opaku svého cíle. Mlčením a utajováním se chyby neodstraní, v tichosti se proti nim také nepracuje, aby to stálo za řeč, a tak je přirozeno, že se zlo horší a ukrýváním ještě více sílí a rozmnožuje. Při nejlepší vůli pro pochopení dobrých motivů takové diskretnosti nemůžeme nevidět, že se tímto způsobem státu neprospívá. Protože nakonec stejně všechno vyjde najevo a protože hned od vzniku nějaké nesprávnosti se dostanou o ní na veřejnost zprávy, umožňuje se sankcionováním zamlčování jednak demagogické zvětšování a využívání chyb se strany lidí, kteří na každou takovou příležitost čekají a z ní žijí, jednak se dává potrava nedůvěře lidí.

❁

Tato nedůvěra, vzniklá ze státotvorných motivů, je stejně škodlivá, ne-li škodlivější, než nedůvěra zasetá do lidí taktikou poplachu. Všechno musí mít své meze, i státotvornost, chce-li se kladně uplatnit. Rozhodně je třeba ohradit se proti lidem, kteří si myslí, že mají na státotvornost monopol, a kteří nepřipouštějí, že by mohlo být státotvorné také to, co dělají, mluví a píší jiní. Nebezpečí této diskretní státotvornosti je v tom, že svádí k pohodlnosti. Máme-li něco rádi, najdeme vždycky dost pěkných vlastností, na které se díváme se zálibou. Jakmile si však zvykneme ulpívat na té lepší sbírce vlastností a ztrácet smysl pro ostatní, roste nebezpečí skreslování. Zvyk dívat se na všechno rozšafně a nalézt ve všem klad, by byl chvályhodný, kdyby měl kritickou a aktivní protiváhu. Jestliže tato protiváha schází, jestliže převažuje a zůstává jen to druhé, není-li vedle vůle ocenit dobré také odvaha kritisovat špatné a dát se s tím do boje, obrací se státotvornost — třebas nevědomky — sama proti sobě a znamená pohyb zpět, ne dopředu.

Každý slyší raději dobré než špatné zprávy. Povinností těch, kdo vládnou a rozhodují, je opatřit si pravdivé zprávy, bez ohledu na jejich zvuk. Povinností těch, kdo vládnoucí a rozhodující osobnosti informují, je mluvit pravdu, třebas byla nepříjemná. Jediné správné informace a přesná znalost poměrů umožňuje jejich dobrou diagnosu a nápravu. Nesmí být rozhodující snaha, aby se informace svým obsahem zamlouvala, nebo abych jako informátor působil příjemným dojmem: informátor musí říci za každou cenu pravdu, jak ji poznal a vlivní lidé si musí u svých spolupracovníků nade vše vážit upřímnosti.

❁

Jenom proto, že takové jednání není samozřejmostí, je možno vysvětlit si, jak málo jsou lidé právě na nejvyšších místech informováni o skutečném stavu věcí, o stavu, jehož znalost je vlastní podmínkou vlády a vlivu. Slyšel jsem kdysi vyprávět vysokého důstojníka o poměrech v pohraniční posádce. Jeho zprávy byly zoufalé: nespokojenost mužstva, zadluženost a nespolehlivost důstojnictva, nepořádek v kasárnách a podobně. Za den nato jsem byl přítomen diplomatickému čaji, při němž se jistý ministr zeptal téhož důstojníka, jak to v oné posádce vypadá. Důstojník se rozezpíval samou chválou, obraceje doslovně na ruby všechna fakta, vyprávěná den před tím. Když jsem se onoho důstojníka ptal, jak je možný takový kotrmelec ve čtyřiadvaceti hodinách, odpověděl mi: „Ale přece mu nebudu říkat, jak to tam opravdu vypadá. Zkazil bych mu náladu. A potom — on nemá takové zprávy rád.“ Myslím, že člověk se zdravým rozumem nenazve státotvorným ani důstojníka, vyrábějícího roztomilé raporty, ani ministra, který takové zprávy nemá rád . . . .

Nejde jen o tohoto důstojníka, ani o jednoho ministra, jde o systém, jehož rozšíření je u nás pozoruhodné. Zajímavý důsledek tohoto republice nebezpečného pojetí státotvornosti je, že se lidé, přicházející s méně milými informacemi, jeví lidem státotvorným jako nespokojenci, rýpalové, nespolehliví živlové, konec konců bolševici. Bylo napsáno, že je možno pochopit u komunistů válečný postoj proti státotvornosti a že v tomto případě je možno si ho i vážit. Vážte si tím více upřímné a dobře míněné kritiky demokratů, kteří komunisty nejsou a vážte si i hlasu komunistů, kteří mají republiku neskonale raději než by se zdálo z Rudého Práva, pokud komunisté mají pravdu ve svém důsledku státotvornou. Mezi životem milionů občanů a mezi rozhodujícími státotvornými činiteli nesmí být propast, která se denně prohlubuje před našima očima. V republice, kde dostává pověst rebelanta člověk jen za to, že mluví černě o černém, že říká, jak to vidí a jak to je podle přesně zjistitelných faktů, je porušeno něco základního a nevydávám se risiku falešného proroctví, když napíšu, že se tento defekt brzy vymstí. Ministr demokratické republiky, který vám na několik vět o tom, jak je mezi lidmi zle, odpoví s úsměvem, že to není tak špatné a že jste poplašník, nepůsobí ani dojmem socialisty, ani muže státotvorného, když se spokojuje tímto konstatováním a nepovažuje dnešní situaci za hodnou vážnější poznámky. Díváte se na něho a na ostatní, s nimiž to ještě není tak špatné a ptáte se, donuceni k tomu jejich klidem a spokojeností: kdo z nás dvou zasluhuje výprask? Já za své „poplašnictví“, nebo on za svou státotvornost?

❁

Je klid, který zvláště v kritických dobách musíme ctít jako mužnou ctnost, nezbytnou k přečkání bouře. Je však také klid, který může být zločinem: případ

kapitána, který by zachoval tak dlouho chladnou rozvahu, až by se loď potápěla a nebylo kdy na spuštění záchranných člunů. Je špatné rozšiřovat na palubě paniku. Je stejně špatné mlčet i ve chvíli, kdy musí být každý připraven a kdy se dá ještě mnoho zachránit. Nežádáme po našich státotvorných lidech, aby běhali rozčileně palubou ohroženého parníku, roznášejíce s křikem poplach. Ale můžeme chtít, abychom nebyli ukolébáváni jednotvárnou písní o tom, že je to u sousedů horší, zatím co do korábu teče voda mnoha dírami. Nejednejte s lidmi jako s dětmi. Je dosti mužů, kteří se umějí chopit díla: nejvíc je jich mezi těmi, kdo nemají na mluvení o státotvornosti kdy, protože pro tento stát pracují. Jako proti kverulantství, tak je třeba bojovat i proti pohodlné státotvornosti, která se bojí důsledků kritiky a zjednodušuje si obtížnou práci radikálně reformní tím, že drží nad ohroženými místy demokracie široce rozestřený plášť shovívavosti. Muži — a právě z přesvědčení státotvorní muži — se nesmí spokojit částečnými pravdami a utišováním. Ti si musí vyhrnout rukávy a jít do toho.

Svetozar Pribičević:

Jihoslovanská diktatura

II.

Státní převrat.

Od 1. srpna do 30. prosince 1928 byla situace ve znamení boje mezi selsko-demokratickou koalicí a vládou v Bělehradě. Tento boj se vedl na schůzích a v tisku. Nikde v celém státě nebyl rušen klid, nebo otřásán státní pořádek. Selsko-demokratická koalice vedla boj legálními prostředky.

30. prosince odstoupila vláda p. Korošce.

4. ledna 1929 v 10 hodin dopoledne byl v audienci u krále p. Maček.

Téhož dne o 4. hod. byl jsem já na audienci u krále.

V noci z 5. na 6. ledna 1929 byl proveden státní převrat, t. j. suspendování ústavy a prohlášení diktatury.

Důvodem byla záchrana státu.

Nebylo to řečeno přímo, avšak z celého úředního nařízení jest jasno, že diktatura byla prý zavedena, aby byl zachráněn stát od selsko-demokratické koalice, resp. od Chorvatů.

A proč? Co se stalo v audienci dne 4. ledna 1929?

Pan Maček navrhoval králi, aby se ihned přistoupilo k řešení státního problému ve smyslu programu selsko-demokratické koalice ze dne 1. srpna 1928 tak, aby se utvořila rovnoprávnost historicko-politických neb národně-politických celků se sněmy a vládami. Já jsem navrhoval, aby se ihned přistoupilo k revisi ústavy tak, aby se rozpustila tehdejší Národní skupština a rozepsaly volby pro konstituantu, která by legální cestou provedla revisi ústavy ve smyslu programu selsko-demokratické koalice ze dne 1. srpna 1928.

Na tyto požadavky bylo odpověděno diktaturou. Řeklo se, že tyto požadavky ohrožují národní a státní celek a že je tento třeba zachrániti diktaturou.

Já říkal králi, že z Mačkovy formule není jasno, jsou-li tyto historicko-politické aneb národně-politické celky autonomními státy, země neb provincie, a že je k tomu třeba dalších vyjednávání a rozhovorů za účelem řešení. Dnes dodávám, že v dnešním Německu máme státní správu, kde existují autonomní státy se sněmy a vládami, avšak odborníci státního práva velmi se rozlišují v tlumočení státoprávní konstituce německé říše. Pokud někteří, jako na př. Duguit, Bertelémy, Giese, Jacobi atd. považují dnešní Německo unitaristickým státem, jiní odborníci, stejně známí a stejné autority, považují jej za federativní stát. Jakkoliv však pohlížíme s vědecko-theoretického hlediska na tuto otázku jest jasno, že je německý národní a státní celek bez jakékoliv diskuse, že je pevněji v národní duši zakotven a v hladkém a v správném vedení státního aparátu zabezpečen než v kterémkoliv centralistickém státě.

Kromě toho jest jasno, že existuje jen jeden činitel, který by byl směrodatný, aby ocenil Mačkův a můj návrh, a tímto činitelem jest národ. Podle toho bylo odvolání k národu jedinou cestou, kterou se měla řešiti situace, jež vznikla našimi návrhy. Na naše podněty mohlo se tehdy odpověděti jedině výzvou k národu, hlasováním ve volbách, a nemělo se nikdy odpověděti diktaturou.

Kdo je proti státu.

Po tomto jest každému jasno, že státu nehrozilo žádné nebezpečí z návrhu selsko-demokratické koalice. Existovalo jenom nebezpečí pro centralismus, který zajišťoval hegemonii jednoho kraje — býv. král. srbského — nad celým ostatním národem, jenž představuje více než tři čtvrtiny státu. A i tato hegemonie byla prováděna ve prospěch jen několika činitelů a skupin v Srbsku a nikoliv pro širší vrstvy v národě.

Jakkoliv se pohlíželo na tyto věci, jest jasno, že mé návrhy, jakož i návrhy selsko-demokratické koalice v této těžké krisi měly jen jediný cíl: aby se konsolidovala Jugoslavie. Konsolidace Jugoslavie nezáležela v hegemonii Srbska, které se chtělo diktaturou zachrániti, nýbrž v takové státní správě, která by vyvolala spokojenost i Srbů mimo Srbsko, Chorvatů a Slovinců ve státě. Myslím, že neexistuje žádný rozumný člověk, který by nesouhlasil s mým tvrzením, že bez spokojenosti Chorvatů Jugoslavie nemá budoucnosti.

Obvinění, že jsme proti státu, mohlo vzniknouti jen od těch, kteří si nejsou vědomi své odpovědnosti. Já jsem ten, kdo v chorvatském sněmu navrhl, aby se prohlásilo oddělení království Chorvatska, Slavonie a Dalmacie od Vídně a Pešti a jeho sjednocení se Srbskem a Černou Horou v jeden stát. Dr. Trumbić je ten, kdo s představiteli srbských stran v roce 1917 sestavil korfský pakt, jenž je základem všech dalších akcí pro sjednocení. Štěpán Radić je ten, kdo Vidovdanskou ústavu z r. 1921 ve své řeči v Záhřebě na banketu selsko-demokratické koalice 23. ledna 1928 prohlásil i svým dílem, jelikož ji chorvatská selská strana dodatečně uznala. Nejen že jsme chtěli dnešní Jugoslavii, nýbrž jsme ve svém programu měli i větší, rozšířenou Jugoslavii přistoupením Bulharska do jejího celku. Jak je vůbec možno, aby se o lidech takové koncepce mohla do veřejnosti rozšířiti pomluva, že jsou proti státu?

These Říma a Pešti.

Zajisté mohu říci, že Jugoslavii nehrozí žádné nebezpečí od jejích příslušníků, že v Jugoslavii vůbec neexistuje směr, který by byl namířen proti státu. Tvrzení, že Jugoslavii bylo třeba zachraňovati diktaturou od rozpadnutí, jest jen výmluvou pro státní převrat, pro zavedení absolutismu. These, že se Jugoslavie může udržeti jen silou, nemůže být thesí patrioticky cítících Jihoslovanů, nýbrž jest to přání Říma a Pešti. Tato dvě politická střediska stále a neúnavně tvrdí a rozšiřují ve světě, že Jugoslavii nespojuje láska jejích občanů, nýbrž, že by se již dávno rozpadla, kdyby nebyla udržována silou a bajonety. Diktatura prokázala obrovskou službu Římu a Pešti, když jako důvod pro svůj vznik uvádí zachraňování Jugoslavie od rozpadu. Jugoslavii nehrozil rozpad a nebylo ji třeba zachraňovati diktaturou před rozpadem, nýbrž potřebovala režim svobody a demokracie, aby se mohla normálně rozvíjeti a konsolidovati.

Konečně, když by bylo pravdivé (což na štěstí není), že Jugoslavii drží jen síla pohromadě a že by se bez diktatury rozpadla, byl by to smutný stát, neschopný života, bez vy-

hlídek pro budoucnost. Ukazovati Jugoslavii v takovém světle před cizinou neznamená sloužiti Jugoslavii, posilovati Jugoslavii, nýbrž to znamená nepřátelům Jugoslavie dávati nejsilnější zbraně v boji proti ní.

Východisko z chaosu.

Nositelé diktatury stále obviňují parlamentní strany ze zmatku před diktaturou. Zatím hlavními viníky jsou oni, jelikož jsou to titíž činitelé, kteří Jugoslavii vládli i před diktaturou. Z 15 kabinetů, které se vystřídaly v Jugoslavii od roku 1918 do roku 1929, jen dva padly v Národní skupštině, všechny ostatní padly mimo Skupštinu, v královském dvoře za kulisami. Nepřipouštělo se vůbec, aby se rozvíjela demokracie, nýbrž se zaváděla moc neodpovědných činitelů, kteří dle své vůle vyvolávali ministerské krise, tvořili politické kombinace a přiváděli politické strany k moci. Pašić byl odstaven shora a nikdy v parlamentě neb radikální stranou; Davidović byl odstaven shora a ne v parlamentě, neb demokratickou stranou. Radić a já byli jsme odstaveni shora.

Volby do parlamentu byly prováděny násilím a korupcí, takže tento nebyl výrazem nálady národa, nýbrž nástrojem neodpovědných činitelů. V takovém parlamentě samozřejmě nemohla se vésti politika národní dohody, nýbrž byla prováděna politika hegemonie, v níž po úpadku parlamentu jest pokračováno za režimu diktatury ve zvětšené míře. Východisko z této situace bylo jediné ve svobodných volbách. Já jsem toto navrhoval králi jako zplnomocněnec strany v poradách r. 1926 i 1927; když krise vyvrcholila po vraždě ve Skupštině, navrhoval jsem toto východisko jménem celé selsko-demokratické koalice, tedy jménem všech Chorvatů. Bylo třeba začíti s parlamentem, který by byl výrazem svobodné vůle národa. Naším hlubokým přesvědčením bylo, že jediné takovýto parlament může urovnati poměry v Jugoslavii. Byl jsem dotázán, zdali si přeji též svobodných voleb v Makedonii a Vojvodině, a odpověděl jsem, že je to samozřejmé, a rozumí se dále, že v tom případě nebudou ve Vojvodině a Makedonii voleni „poddaní" importovaní z Bělehradu, ale budou voleni domácí lidé, kteří požívají důvěry prostředí, z něhož vyšli a kteří budou upřímně podporovati politiku konsolidace státu. Bude-li zasedati ve Skupštině Němců a Maďarů více než doposud, to nebude žádné nebezpečí pro stát. Lepší je, řekl jsem, když budou v parlamentě, než aby podrývali stát venku. Marné byly veškeré důkazy. Svobodné volby byly nedosažitelným ideálem; o vše možné šlo v Bělehradě více než o svobodné volby. A přece svobodné volby byly tenkrát jediným východiskem z těžké krise, tím spíše, že všichni Chorvaté zastávali toto stanovisko; přijetí tohoto východiska znamenalo zároveň, že se Bělehrad definitivně rozhodne pro režim demokracie, a to je právě ono, co naprosto nechtějí rozhodující činitelé v Bělehradě, kteří se už od roku 1926 připravují na zavedení autokracie v Jugoslavii.

Cíle diktatury.

Po vyhlášení diktatury řeklo se Chorvatům: vše bylo učiněno ve vašem zájmu a nemůžeme přistoupiti k řešení chorvatské otázky pokud nesrazíme rohy srbským stranám; dokud je ústava a ústavní svoboda strany budou všemocné, a právě ony jsou hlavní překážkou řádného řešení chorvatské otázky. — Srbům bylo zase řečeno: je zapotřebí trochu přivříti oči, je pravda, že Srbsko vedlo velké boje pro ústavní svobodu a přineslo pro ni velké oběti; ale Chorvaté chtějí rozbourat stát; chcete-li stát, musíte obětovati ústavu; diktatura přišla proto, aby zachránila stát před chorvatskou destruktivní činností.

Vpravdě byla zavedena diktatura jenom proto, aby se znemožnil režim demokracie, který byl podmínkou řešení státního problému všeobecně a chorvatského obzvláště, a poněvadž by takový režim ve spojení s vyřešením státní otázky vyřadil pro vždy možnost osobního režimu a nadvlády neodpovědných činitelů ve státě. Ani v jediné otázce, kterou se pokusil vyřešit, neměl režim diktatury úspěchu.

Administrace měla prý býti odpolitisována. Ve skutečnosti pod diktaturou slouží administrace jen režimu, jeho agentům a stoupencům. Stranické tábory a sjezdy režimu konají se na útraty státní pokladny. Na drahách je poskytováno bezplatné jízdné těm, kdo se zúčastní manifestací pro režim. Kladného vyřízení u správních úřadů a práva u soudů mohou se dovolati jen stoupenci režimu. Diktatura se chlubila, že zničí korupci. Ve skutečnosti korupce kvete jak nikdy doposud, což jest ostatně úplně přirozené, neboť není kontrola veřejnosti a národa nad veřejnou správou. Universitní profesor Dragoljub Jovanović loni na kongresu svazu zemědělských družstev uvedl, že ministerstvo národní obrany zakoupilo zásoby pro vojsko v Rumunsku, a to za daleko vyšších cen nežli by musilo platiti v Jugoslavii. Zpráva o tom byla v denním tisku zakázána a proti ministerstvu národní obrany nebylo vůbec zavedeno vyšetřování. Jako veliké dílo režimu naznačuje se rozdělení země na tak zvané banoviny. Ale rozdělení provedeno jest v generálním štábu bez jakéhokoliv ohledu na kulturní, hospodářské a dopravní zájmy a vztahy obyvatelstva. Decentralisace vůbec neexistuje, poněvadž není samosprávných orgánů, které národ volí. Národ vůbec v žádné formě není účasten ve správě. Dekoncentrace vůbec není provedena, poněvadž ministři vyřizují všechno v poslední instanci sami. Banové nemají samostatné působnosti. Všechno vyřizují dle pokynů ministrů, kteří jejich řešení mohou zastaviti a dle potřeby také měniti. Zůstává jugoslavské jméno státu, které diktatura představuje jako jakousi zásluhu ve svém účtě. Ale já, jako každý jiný Jihoslovan, raději bychom byli svobodnými občany v státě Srbů, Chorvatů a Slovinců, nežli bezprávnými poddanými Jugoslavie. Žádné jméno nezasluhuje, aby pro ně byla obětována svoboda. Ve skutečnosti pod jugoslávským jménem provádí režim velkosrbskou politiku. Veškerá hlavní ministerstva, předsednictva, státní rady, hlavní kontroly Národní banky, státní hypotekární banky, privátní agrární banky, veškerá kulturní, humánní a hospodářská sdružení jsou v rukou Srbů z bývalého Srbska. Z devíti bánů šest je Srbů. Z devíti podbánů 8 jest Srbů, ačkoliv ve státě nečiní Srbové ani polovinu obyvatelstva, a Srbové z bývalého Srbska činí jednu pětinu.

Methody diktatury.

Režim diktatury zničil občanská a národní práva. Nařízeními je odbourána svoboda tisku, svoboda sdružování, svoboda veřejného shromažďování a svoboda volného styku. V Jugoslavii mohou vycházeti jen takové noviny, které chválí režim. Ani neutrální tisk nemůže obstáti. Jestliže některý časopis v několika číslech nechválí režim, bývá jednoduše zastaven. Dekretem jest ustanoveno, že správní úřady mohou dle své vůle deportovati a internovati občany. Já jsem ničeho neučinil, nedal jsem žádného prohlášení, nevydal jsem žádnou proklamaci, neorganisoval jsem žádnou revoluci — a přece jsem 19. 5. 1929 byl uzavřen, hermeticky odloučen od celého světa a držen v tomto stavu 2 roky a 3 měsíce. Dva detektivové měli stálou stráž před mými dveřmi a dva četníci pod mými okny. Tak míjeli dnové, týdny, měsíce, leta, což znamenalo pro mne pomalé, ale systematické vraždění. Nutno uvážiti, že jsem si já, jako politik zvykl žíti ve společnosti mezi tisíci lidí, že jsem stál ve středu politického života. Hermetická isolace od celého světa měla cíl fysicky a duševně mne zničiti a zlomiti. Abych se osvobodil, byl jsem nucen použíti nejzoufalejšího prostředku, stávky hladem, která trvala 15 dnů. Po celou tu dobu nevzal jsem žádného jídla, ani nápojů, ba ani kapky vody. To pobouřilo svědomí velkého kulturního

světa, a jen tomu mohu vděčiti, že jsem se zachránil od pekla v Jugoslavii.

Právem mohu říci, že je Jugoslavie též mým dílem. Jistě jsem byl v Jugoslavii jedním z těch, kteří nejvíce obětovali pro sjednocení. Češi vědí, že jsem byl vůdcem národního hnutí pro svobodu. Bývalý důvěrník France Ferdinanda a ministr vnitra v kabinetě Fejerwaryja, Jozef Kristoffi, označuje ve svém díle mne jako největšího nepřítele Rakouko-Uherska. Nástupce trůnu, regent Alexander a srbská vláda poprosili mne v říjnu 1918, abych podnikl v Záhřebě akci pro sjednocení se Srbskem. A přece jsem se dočkal, že mně byla v téže Jugoslavii, kterou jsem spolutvořil, bez jakýchkoliv důvodů a jakéhokoliv soudního neb policejního řešení odňata svoboda, a že tento stav trval leta jako preventivní prostředek k zajištění režimu. W. Wilder, jeden z těch Chorvatů, kteří nejvíce si zavázali Srbsko svojí akcí pro sjednocení s Bělehradem, doposud je internován (1. prosince bylo tomu rok) na albánských hranicích a musí tam trpěti nemocen a v odloučení od celého kulturního světa, třebaže se vůbec ničím neprovinil, leda snad tím, že nechtěl zraditi ideál demokracie a našeho spojenectví s chorvatskou selskou stranou.

Bylo by nutné napsati celou knihu, kdyby se chtěla znázornit všechna pronásledování v Jugoslavii. Musím podotknouti, že Chorvaté ve své historii nezaznamenali takového režimu. Kdysi před válkou říkával jsem Chorvatům, že teprve tehdy poznají, co je pravá svoboda, až se sjednotí s Bělehradem. Ale události příšerně vyvrátily tato moje slova.

---

národní hospodář

Z hospodářské periferie

Reglementace a korupce.

Hospodářská periferie oživuje. Chřípí jsou napiata, oči hledají kořist, kterou tuší na blízku. Neboť doba, kdy se hospodářský život váže tuhými pouty reglementace, je chvílí, kdy lze něco trhnout. Zákazy, omezení, povolování toho či onoho, je živná půda, na které mohou vykvést nejkrásnější květy — korupce. Oné drobné korupce, která se stala profesí, pravidelným povoláním. Za každým, kdo má vliv, nebo o němž se myslí, že má vliv, za každým, kdo má styky, možnosti, otevřené dveře k těm, kdož mají vliv, přichází — známí, přátelé, příbuzní, kolegové — všichni, kdož mají nebo myslí si, že mohou míti nějaký titul, aby . . .

„Řekněte mi, prosím vás, jak je to možné, že ten dostane takové množství — a já, který . . . ačkoli . . . jenom tolik."

Ochota dávat a ochota brát.

Korupce nevychází od korumpovaných, ale od korumpujících. Nezřídka je ten, jenž zná nebo by mohl znát některého z vlivných rozhodujících lidí, dotazován více či méně otevřeně, oklikami nebo přímo: — Ten či onen bere? A setká-li se tázající — ovšem interesent — s odpovědí zápornou, je především zklamán a potom nedůvěřiv. Jistě jde dál s touto otázkou, která poskvrňuje každého, jehož se dotkne a především tázajícího. Přesvědčte však o poctivosti toho, jenž jest ochoten podplácet, přesvědčte toho, jenž dává, že druhý není ochoten brát! A těch, kteří jsou ochotni dávat, jest mnoho. Snad v 99 procentech případů jsou lidé ochotni vykupovati si úplatky své právo, či jenom urychlení určité věci, že tedy nežádají konec konců, jak se domnívají, nic nepoctivého. Nebylo by přece, jak se domnívají, korupcí, zaplatí-li panu XY za jeho zvláštní námahu, že po zásadním vyřízení ve sboru tom a tom vyhotovil hned to ,co mohl vyhotovit až zítra.

A přece je i to korupce. Peníze jednou přijaté mají hroznou vlastnost, že svazují ruce na vždy. Kdo přijal jednou peníze od kohokoliv, nemůže se po druhé v jakékoliv věci postaviti proti němu. Vleče za sebou okov přijatého úplatku, jehož se zbavit je téměř nemožno.

Jedna korupce stíhá jinou.

A ještě jednu vlastnost má korupce, jako každá lež a nepoctivost. To jest, že se navazuje jedna na druhé v řadě stále odpornější. Žádnou korupci nelze utajit, vždy se aspoň tuší, vidí se její důsledky a výsledky, nakonec se přece projeví. Není divu, že se najdou lidé, kteří chtějí z toho také něco mít, kteří těží z nepoctivosti jiných. V občanském životě se jim říká vyděrači. Na hospodářské periferii jsou to zpravidla lidé, kteří se honosí nějakým zvučným titulem. Často si dají říkat: pan redaktor. Neboť, kdo má právo a povinnost hájit čistotu veřejného života?

Typický příklad takového muže z hospodářské periferie a jeho způsobu a zároveň vzorný příklad, jak jedna korupce stíhá jinou, je hra, již hraje člověk téměř neznámý, mající jen potřebnou dávku drzosti a odvahy, v jednom velkém a důležitém průmyslovém odvětví.

Nacionalismus a korupce.

Když kdosi mi vtiskl do ruky hrst čísel časopisu se zvučným jménem, v němž Vlast a Obrana udeří do oka lákavým nápisem, a v němž uvnitř zvučnými titulky se poráží germánská sveřepost a pronásleduje česká slabost a zrada, dovolil jsem se otázati: Proč?

Proč? Což nestačí hájit ráz našeho průmyslu? Což je třeba vidět všude jenom špínu a nepoctivost? Ale otázka nebyla zbytečná. Jenomže správně jsem se měl otázat: zač?

Vydavatelem onoho časopisu je muž podivného jména, povolání a minulosti. Říká-li o sobě, že je průmyslový špion, že byl ve službách jakési iredenty, že se potuloval snad dvacet či více let v cizině, lze mu to věřit. Jen je nepochopitelné, proč se vrátil do Prahy a proč právě on se pokládá za povinna hájit českého národního rázu našeho průmyslu. A podíváte-li se na něho blíž, najednou uvidíte jako na dlani celou tu síť korupce a vyděračství.

Odvětví, které si vybral tento profesionelní průmyslový špion, je skutečně odvětví, kde mu kyne kořist. Boj velikých koncernů, cizího a domácího kapitálu, nové obory, patenty, veliké státní dodávky, boj na nůž všech proti všem — zde se dalo těžit.

Je snadné se dozvědět, že to či ono není v pořádku, velká továrna propustí občas úředníka, jemuž nemůže zavázat ústa, rozbitá auta u nás nezmizí beze stopy v silničním příkopu, nakonec se přece ví, kdo dostal tu či onu dodávku a jsme tak malicherní, že téměř vidíme jeden druhému do talíře, co má k obědu.

Nic snadnějšího, než pomáhat těm, kdož jsou utiskováni, zvláště mají-li na to. Nuže, vydá se první číslo časopisu, z něhož je jasno, že víme, že mnoho víme . . . A s tím číslem se navštíví konkurence. Proč by nekoupila 50 čísel. Když se to spočte, konec konců to není špatný obchod. Několik set exemplářů bez velké režie, dobře zaplacených, nějaký čas se z toho dá žít. Vydá se i druhé číslo. Ale ovšem je třeba peněz, podpory, zabezpečeného odběru. Dokud se konkurenční firmy

mezi sebou rvou, kupují a platí. Ale to není hlavní obchod. Národní ráz našeho průmyslu je třeba hájit ještě důrazněji. Když z hospodářské periferie pronikne až do síní ústředních ředitelství, vykládá své plány — a nakonec vysloví cifru, která je už aspoň pětimístná. Věčně se nebude spokojovat několika mizernými korunami. Dají — nebo nedají!

Nedají! Neboť dnes se lehce nevyhazují desetitisíce. Ale nedají-li je jedni, jsou tu ještě jiní. A zase vyjde ještě jedno číslo s honosným titulem a rozšířenou frontou. Neboť cizáctví se u nás šíří, cizáci mají v rukou naše tajemství, cizákům se poskytují nedovolené celní výhody, a proti tomu nutno národ bránit.

Hlavní trumf však nebyl ještě vyhozen. Boj nebyl bojován nadarmo. Na druhé straně mlčelo se dlouho. Co konec konců dělat, máte-li přece jenom máslo na hlavě. A přece na obou stranách je jasno, oč běží. Naváže se jednání. Návštěva. Pan redaktor přijme jenom jednoho pána, není přece třeba svědků. Vyřkne číslo: milion. Fantastické, není-liž pravda. Ale není pochyby že sleví. Sleví hodně. Záleží ovšem na něm, jak je chytrý, aby se vyhnul léčce. Hrozí se soudy, důkazy. Chvíli je muž z periferie v úzkých. Co se mu však může stát?

O tom všem se neví. Muž z periferie působí dál, dál hájí zájmy národa, spravedlivou věc. Vždy se najde někdo, kdo to ochotně zaplatí.

„Na ochranu drobných lidí."

Ale nejenom národní zájem, také ubohé, drobné, vykořisťované občany lze hájit — velmi výnosně. Není špinavějšího obchodu nad obchod s prémiemi. Zvláště pokud jest tento obchod získáván pro různé pochybné „bankéře" na venkově, spočívá z největší části na podvodu. Špatné úmyslně falešné informování obecenstva o poměrech na burse je ještě ten nejnevinnější žertík. Slibují se obrovské zisky — bez risika — a opravdu pravidelně na prvním obchodě se vydělá, respektive dá vydělat. Ale jakmile je ptáček na vějičce, oškube se pořádně. Dá-li snad správný příkaz, který by mu přinesl zisk, najde se už způsob, jak jej zvrátit, nebo nesplnit, provádí se nepodložené obchody a nakonec po všech těch kouzlech hledá nešťastný „komitent" zoufale způsob, jak by přišel zpět ke svým penězům.

Tu se mu dostane do rukou „odborný" list, který se vřele ujímá obětí prémiových upírů a horlí proti nemravnému obchodu „bankéřů". Sdělte případy. Materiál se hrne, lidé si stěžují. Tam není v pořádku to, tam ono. Pan redaktor intervenuje u pana bankéře.

— Pane, dopustil jste se těch a těch nesprávností, vrátíte panu XY jeho peníze. —

Ošívání. Jedná se.

Na scéně se objeví advokát dr. N. Známá advokátská firma, zvučné jméno v hospodářském životě. Nic, jenom se informuje u pana redaktora. Snad se podaří dát věc do pořádku.

Návštěva v soukromém bytě.

80.000.

Uvidíme.

Najednou udeří z obou stran.

Korupce ...

Ano, ale dopustil se jí pan dr. N. Máme svědky, kdosi poslouchal za dveřmi.

Pan redaktor ukazuje po kavárnách, zatím ovšem jenom soukromě, dopisy. Hleďte, co mi píše dr. N. Dr. N. je opravdu nervosní. Nechce s věcí nic mít. On jenom jako právní zástupce bankéřské firmy se informoval, a když zjistil, oč běží, vzdal se v tomto případě zastoupení.

Nové návštěvy bez advokáta. S 80.000 se sleví. Na polovic. Na čtvrtinu.

Pan komitent ovšem svých peněz neuvidí.

●

Mravní naučení: nekraďte, abyste nebyli okrádáni.

literatura a umění

N. Melniková-Papoušková:

Anci - lidová zpěvačka

(Lidový zpěvák.)

V představě soudobého městského člověka, který přišel trošku ve styk s vědou (a to je běžný typ naší doby, chodící do divadla i do biografu, na výstavy a někdy i do museí, čtoucí noviny a knihy, někdy dokonce zjevně, častěji však tajně píšící, ale při tom velmi vzdálený skutečným hodnotám, jež vytváří umění a věda), je lidový umělec a zejména zpěvák, ovinut jakýmsi poetickým obláčkem. Je v tom mnoho reminiscencí na to, čemu se kdysi učili ve střední škole a co se nejpevněji usadilo v člověku až do stáří. Jsou zde bardové i Ossian, srbští i ruští huslaři, Hankovy teorie a ona mlha, kterou napustil do hlavy průměrného člověka na dobrých sto let. Z této dosti nejasné a zmatené romantiky, jež se kromě toho snaží vždy dokázat, že moderní kultura a civilisace ubily lidovou tvorbu plnou poesie, vzniká podoba lidového zpěváka, podobající se vymírajícímu typu bisonů nebo jiných starých zoologických ras. Přes tento jakoby velmi vznešený názor na lidového umělce, soudobý měšťan je naplněn jakousi povýšeností nad prostým člověkem, nad lidem své doby, protože podle jeho názoru není už schopen tvorby. Tato vlastnost patří jen jemu, vystudovanému, třeba i nedostudovanému člověku, který okusil městské kultury v podobě všelikých kýčů. Tyto lidi málokdy napadne, že tvůrčí potenci mohou míti všechny stavy a třídy, a že člověk z lidu, probíjející se k tvorbě, je stejně přirozený zjev, jako na příklad bankovní úředník, malující obrazy. Před všemi námi má takový lidový zpěvák nebo malíř jen jednu přednost, že přišel na to úplně sám, instinktivně, a že to do něho necpali už od dětství, byť i ve formě spolupracovnictví ve studentském časopise nebo dětské rubrice novin.

Kultura je majetkem obecným a civilisace pomáhá jen do ní vnikat. Proto takový lidový malíř z Moravy může, aniž kdy vůbec viděl vzor, namalovati věc, jež má zřejmě mnoho společného s perskou miniaturou a celníkem Rousseauem. Z týchž důvodů může prostá dívka z podkarpatské zapadlé vsi být nejen vášnivou milovnicí rodné písně, ale i její tvůrkyní.

Anci Jabur.

Tak jsme dospěli k hlavnímu cíli tohoto článku, totiž k Anci Jabur, jak jí říkají doma, a Jaburové, jak řekneme my. Při prvním pohledu na tuto malou, nepříliš mladou a hezkou dívku musí odpadnouti navždy romantické představy, o kterých jsme mluvili na začátku. Je to snad nejreálnější bytost, jakou dovede stvořit vesnická půda. Není na ní také vidět ani stín nějaké rozervanosti nebo utrpení z nepochopení okolí. V tom

je značný rozdíl od městských lidových (správněji proletářských) básníků, kteří stále naříkají na nesnesitelný život, na tíhu prostředí, a potřebují téměř vždy pomoci inteligence. Jsou-li opravdu nadáni, opouštějí své milieu a stávají se pány, třebas i proklínající buržoasii a mluvící komunisticky. (Nejmarkantnější příklad je M. Gorkij.) Anci neodešla přes všechny své vášně a záliby z vesnice, nenechala hospodářství, nenaříká nad spoluvesničany, nýbrž naopak vede je do nového života, který poznala svou písní a velkým básnickým nadáním, jež ji sbližuje s každým cítícím a skutečně kulturním člověkem.

Životní osudy.

Ancin život je jednoduchý a při tom neobyčejný a složitý jako většina krásných a hlubokých věcí. Narodila se ve vsi Takčíně na Podkarpatsku, kde dosud žije a pracuje jako chlap ve svém prostém hospodářství. Lásku k umění a zvláště k písni zdědila po svém otci, který byl velký šprýmař a piják před Bohem. Rád pracoval, zvlášť dělával rád nějakou velkou, těžkou práci, ale ještě raději pil, zpíval a žertoval. Nebylo svatby, pohřbu nebo posvícení daleko kolem jeho rodné vsi, aby ho tam nepozvali jako největší atrakci. Doma se při tom ovšem velmi klepalo, tím spíše, že ho jako mladého hocha oženili s jinou dívkou, než po které toužil. To byl první popud k pití a ke složení písničky, která záhadným způsobem svou tématikou je velmi blízká idyle bulharského básníka P. Todorova, který čerpal její sujet zase z lidových bulharských pověr a bajek. Tam i zde jsou milenci rozloučeni, jenže u Bulharů příbuzenstvím (kmotrovství se u pravoslavných uznává za krevní příbuzenství), a u podkarpatského básníka zlou vůlí matky; milenci v obou případech zemrou a jsou pochováni schválně na různých stranách kostela, aby ani po smrti nemohli ležet vedle sebe, ale na jejich hrobech vyrostou rostliny, které přerostou kostel a obejmou se nad jeho střechou; finale je už odlišné; balkánský variant prohlašuje, že to byl jejich jediný a poslední polibek, po kterém střecha kostelíka byla zalita rosou slz, kdežto Ancin otec zpíval, že zlá matka, která chtěla rostliny pokosit, zkameněla, a když ráno šli lidé do kostela, naříkala nad svým osudem a prohlašovala, že ti, kdo se milují, nemají se nikdy rozlučovat. Nehodláme zde podnikat žádné filosofické nebo národopisné srovnávací studie, zajímají nás nenadálé obdoby a paralelismus, který mohl také vzniknout neuvědomělým vlivem.

Opakuji, že tak vzniklé a opěvované manželství nebylo příliš šťastné. Muž podle vesnických zvyků nešetřil v opilství pohlavky a štulci, takže celá rodina se zpravidla rozutekla, když se otec vracel domů. Jediná Anci se ho nebála, naopak ji vábil neobyčejný otec, který dovedl zpívat od rána do večera, jen když ho nechali na pokoji. Když jí byly čtyři roky, Anci se pokusila sama o první dětský zpěv. A teď si představte ten zvláštní obraz, to neobyčejné prostředí, ve kterém roste to dítě. V chudé chalupě není nikdo než polopilý muž a malé děvčátko, které vášnivě zpívá až do východu slunce, než přijdou domů sourozenci, kteří přespali ze strachu u sousedů. Ale nejen že zpívají, otec ji také učí starým zpěvům, hrozným erotickým nářkům, které se vyskytují v tomto divném kraji na pohřbu, a novým slovenským, a dokonce i americkým písničkám, které dováží ze svých zámořských cest za výdělkem.

Spojení s Československem.

Tato neobvyklá škola netrvala však příliš dlouho — když Anci bylo 16 let, otec zemřel. To však spadá do doby, kdy se odehrávají důležité události — válka, její konec a spojení s Československem. Maďarská škola, která byla ve vsi, nedala dívce mnoho, naučila ji sice maďarsky a trochu číst v místním nářečí, ale o nic dalšího se už nestarala. Pravda, nebyla pro to příhodná doba, nebyl ani čas, přes čtyři roky nemohla se Anci věnovat svému oficiálnímu vzdělání. Ale táž válka, která jí zabránila chodit do školy, seznámila ji s novými lidmi, Rusy, u kterých našla po prvé světské pochopitelné knihy a při tom ne učebnice. Byl to kus nového světa, který se tu před ní otevřel — tolik neuvěřitelných, divných a blízkých vypravování. Knížkami, rozmluvami a stykem s ruským vojskem naučila se Anci plynně literární ruštině. Později upevnil tyto vědomosti ruský kněz, který se usadil ve vsi, když přes 400 jejích obyvatelů přestoupilo k pravoslaví (uniaty zůstalo jen 18 občanů), a posléze emigrantský národopisec, sbírající na Podkarpatsku zvyky a obyčeje. Anci čte vše, co se jí dostane do ruky — zpěvníčky, noviny, kalendáře a knihy. Čtení je její novou vášní, kterou musí ukájet každá tištěná stránka. Tento směr udržuje se ještě jinak.

Noví zajímaví lidé přicházejí nejen z Ruska, ale i z Čech. Četník a jeho rodina stávají se největšími přáteli Ancinými, učí ji česky, od nich si vypůjčuje české knihy a slyší o politice. Nutno říci, že je velmi učenlivá, a za pár let naučila se bez jakéhokoli systému docela slušně česky. Celou tuto dobu zůstává píseň jejím jediným požitkem, její radostí. Podle toho, jak přicházejí léta, začíná se Anci vžívat pomalu do úlohy svého otce. Pro veselou a samostatnou povahu, ale hlavně pro píseň mají ji vesničané rádi a zvou ji na všechny zábavy a slavnosti. Zvláště ženy si jí váží, a jak se říká, dají na její slova a radu. Ve všech směrech je jim nedosažitelným ideálem odvahy a samostatnosti. Malý příklad: Na podkarpatských vesnicích je obyčej, že dívka, která přijde na velikonoční mši v nejkrásnějších(?) a nejneobyčejnějších šatech, stanoví módu na celý rok, a někdy i déle. Měsíc nebo dva před svátky lámou si dívky hlavu, jak překvapit své družky a zvítězit nad nimi. V Ancině vsi je to téměř marné zaměstnání, protože už po několik let vítězí v tomto nerovném boji; jednou jsou to žluté Baťovy střevíce, které vyhledá ve městě, po druhé neobyčejná látka a vzhled zástěry nebo vázání šátku na hlavě, ale vždy něco neočekávaného, k čemu je třeba důvtipu. Z těchto drobných věcí rozšířila se Ancina moc i na mnohem důležitější obor — na volby. Svým vlivem, řečnickým talentem a občas i sklenkou kořalky vede ve volbách ženy své vsi tam, kam chce. Proto i politické strany mají o ni zájem a snaží se ji přetáhnout k sobě. Jak to vše je vzdáleno mlhavých bardů a rhapsodů, brnkajících na jakýchsi neexistujících nástrojích! Anci patří do současného reálního života, do něhož se zakousla zdravými zuby.

Vesnický repertoár.

Dosud jsme však řekli málo o podstatě Ancina zpěvu. Láska k písni, vštípená otcem, zůstala navždy; panenská paměť pojímá v sobě bez námahy desítky a sta písní, jež tam ležely až do potřebné chvíle. Vesnický repertoár není velký, jsou oblíbené písně, které se stále opakují, ale většina leží stranou a časem upadá v zapomenutí. K jejich vzkříšení musí být zvláštní podnět,

mimořádná událost. Kdyby Anci byla jiný člověk, kdyby neměla jiných zájmů než vesnický život, možná, že by i toto bohatství zmizelo navždy, tím spíše, že v poslední době podkarpatská píseň se hojně směšuje se slovenskou a často je i vytlačována moderním šlágrem, přineseným z blízkých rostoucích měst.

50 Kč za 100 lidových písní.

Abychom však nekřivdili městu a jeho civilisaci, musíme říci, že i záchrana přišla odtamtud. Před několika lety vyšel v jedněch podkarpatských novinách článek, ve kterém redakce nabízela 50 Kč tomu, kdo dodá 100 lidových písní, a při tom se rozepsala také o významu lidové písně a nutnosti jejího zachování. Byla to jiskra, která vznítila požár v Ancině duši. Začala hned zapisovat to nejznámější, co bylo po ruce. V rodině, která se ve většině těšila na peníze, nalezla pochopení pro svou práci u bratra legionáře. Určitou pomoc poskytl jí také ruský národopisec, o kterém jsme již mluvili. K tomu však přišla Anci o radu teprve když měla zapsáno už skoro 50 písní, takže dal jen směrnici pro další její práci. Teď má zapsáno už přes 250 písní, mezi nimiž jsou písně rituální, pijácké, lyrické a žertovné, ve kterých má podle své povahy zvláštní zálibu. I do milostných písní zapletla humorný tón, na příklad v písni o kachnách:

Vyžeň kači na mlači,
nau zbiraut brovači,
Kač, dolu, kač,
ženivsa tkač.

Vyžeň kachny na bahnisko
ať sbírají červy.
Kachny dolů, kachny,
oženil se tkadlec.

Vzjav za sa Marimu,
da pudranu perinu,
Kač, dolu, kač,
volala vas mac'.

Vzal si Marimu
a roztrhanou peřinu.
Kachny, dolů, kachny,
volala vás matka.

A tam dolu na rynku,
strativ šandar godinku.
Kač, dolu, kač,
volala vas mac'.

A tam dole na rynku,
ztratil četník hodinky.
Kachny, dolů, kachny,
volala vás matka.

A tam divča bižala,
taj godinku chapala.
Kač, dolu, kač,
volala vas mac'.

A tam děvče běželo
a hodinky popadlo.
Kachny, dolů, kachny,
volala vás matka.

U bohatých divoček,
po dvanacať soroček.
Kač, dolu, kač,
volala vas mac'.

Bohatá děvčata mají
po dvanácti košilkách.
Kachny, dolů, kachny,
volala vás matka.

A u meně jedněňka,
na každyj deň biděňka.
Kač, dolu, kač,
volala vas mac'.

Ale já mám jedinou,
na každý den chudinkou.
Kachny, dolů, kachny,
volala vás matka.

Možno říci, že v písních, které Anci ráda zpívá, je vždy cítit určité sebevědomí a veselý názor na život. Tak je tomu také v jiné písničce, o krávě.

Dala mini mati korovu,
to na moju bidnu golovu.

Dala mně matka krávu,
to k mému neštěstí.

Korovu by pasti goniti,
a mini by chlopcev ljubiti.

Kráva by se měla hnát
na pastvu,
ale já bych chlapce milovala.

Ať zjala ja, zjala korovu
na totu zelenu dubrovu.

Aj hnala jsem já, hnala krávu
na tu zelenou doubravu.

Taj meně tam chlopci obsili
taj korovu vovci izjeli.

A tam mne chlapci oblehli
a krávu vlci sežrali.

Ně žal mi, ně žal ji na vovki,
že mi vzjali bidu z golouki.

Není mi líto, není líto
pro vlky,
že mne zbavili neštěstí.

Liš byla by v meně mati
zdorova,
byla by u meně korova.

Jen kdyby byla moje matka
zdráva,
měla bych krávu.

Známe ze života a literatury dosti příkladů, že veselý člověk má smutné jádro nebo nějakou duševní jizvu. Postava smutného šaška stala se již příliš banální, ale je v ní přece kus pravdy. V Ancině životě opakuje se milostná historie jejího otce. Mládenec, kterého miluje, je chudý, a rodina nechce svolit ke sňatku. Tím spíše, že na blízku je bohatý milovník. Mohlo by se říci, že ve třiceti letech žena, tím spíše žena tak samostatné povahy, nebude poslouchat příliš matky, ale vesnický život má jiné zákony a běh — chudý manžel musí přijít do rodiny ženiny, kde život by byl dokonale otráven nevlídným příbuzenstvem. Něco se však přece hnulo v podkarpatské vsi od dob, kdy mladý sedlák si musil vzít nemilou nevěstu a utišovat bol kořalkou a zpěvem. Dnes se mladí lidé rozhodli, že budou čekati, dokud rodiče nepovolí nebo nezemrou. Je přece naděje, a smutek je snesitelnější. V životě Anci říká: „jiného si nevezmu; vím, že ten můj na mne počká".

Anci-komponistka.

Z cizí písně a vlastního smutku vzniká nový zpěv. Anci komponuje, píše písně. Tomu se však musí rozumět. Neskládá žádnou hudbu, nápěv je zde vedlejší věc, hlavní úlohu hrají slova. Lze říci, že na Podkarpatsku existují tři-čtyři motivy, podle kterých se všecko zpívá a kterých užívá i naše zpěvačka. To, co skládá pro své kamarádky k posvícení nebo svatební hostině, je skoro vždy veselé, ale to, co vychází z duše, pro její úlevu, je smutné. Téma se téměř nemění — je to vždy nešťastná láska a životní osud, který brání milencům se spojit.

Starivutsa ljudi,
starivutsa duže,
že na mojuj glavci
vinoček ne bude.

Přičiňují se lidé,
přičiňují se velmi,
aby na mé hlavičce
nebyl vínek.

Ně startěsa ljudi,
ně startěsa duže,
ťať na mojuj glavci
zlatyj vinok budě.

Nepřičiňujte se lidé,
nepřičiňujte se velmi,
přec na moji hlavičce
zlatá koruna bude.

Rozumí se, že bývají chvíle zoufalství, kdy dívka by raději chtěla zemříti, než vésti takový život, ale tenkrát si ulevuje na duši takovými verši:

Rada by ja, rada,
Panu Bogu rada,
že by mi sa stala

Ráda bych já, ráda,
Pánu Bohu ráda,
kdyby přede mnou se
objevila

javorova lada,
križ iz rozmariji,
že by ňa schovali
šči do toj nědili.
Šči do toj nědili,
do novogo mista,
že by ja ně byla
ničija něvista.

javorová truhla,
kříž z rozmarýny,
aby mě pochovali
ještě před touto nedělí.
Ještě před touto nedělí,
na nové místo,
abych nebyla
ničí nevěsta.

Horší je, když mezi milence přijde roztržka, když víra, že na ni bude vždy čekat, zakolísá. Nevím, jak je mládenci, když děvčata po celé vsi začnou o něm zpívat nové Anciny písničky, jí však se rozhodně uleví, když napíše tyto řádky:

Budě sa muj frajir
tych mňasnic ženiti.
Bodaj ně dočekav
s svojov ženov žiti!
Budu ti, frajiru,
pregorečno lati,
ně budě ťa s drugov
mili Bog žegnati.

Bude se můj frajír
v tomto masopustě ženit.
Bodejž nedočká se
se svou ženou žíti.
Budu ti, frajíre,
přebolestně klnout,
nebude ti s jinou
milý Bůh žehnati.

Žeňsa, frajir, žeňsa,
daj ti, Bože, ščesťa,
že by stulko žen mav,
jak po polu lisťa.

Žeň se, frajíre, žeň se,
dej ti Bůh štěstí,
abys měl tolik žen,
jak na poli listí.

Přirozená povaha se však nedá zapřít, a proto mezi Ancinými písničkami najdou vzpurné a veselé. Uvedeme na konec jen jednu, ve které se vyjadřuje žertovanou formou, co říká ráda v obyčejné rozmluvě:

Jočka moji čarni,
trimajte sa resko,
naj beťar ně dumajet,
že vam za nim cěžko.
A choc by vam cěžko,
ta sa ně priznajte,
lem sa jočka moji,
veselo trimajte.

Očka moje černá,
dívejte se přísně,
ať si milý nemyslí,
že je vám po něm těžko.
I kdyby vám bylo těžko,
tak se nepřiznejte,
jen se, očka moje,
vesele dívejte.

Bylo by zbytečné uvádět dále příklady této samorostlé tvorby. Čtenář si i tak může představit, jak hluboký básnický fond je u této dívky a do jaké míry je pro ni nutna poesie, když každý případ ze svého života musí zrýmovati. Pokud jde o samostatnost, projevuje se citově, kdežto formy jsou většinou tradiční. Do určité míry přejímá i obraty, které zná ze starých písní, což je dosti pochopitelné při všelidských tématech, která si vybírá a jimiž vyjadřuje své vlastní individuální zážitky.

V každém případě je její umělecké cítění mnohem vyšší, než u paničky, která se honosí vzděláním, ale vyslechnuvši Anciny písně, řekla, že ruští zpěváci, kteří vystupují v jednom pražském kabaretu jsou mnohem interesantnější. Myslím, že je to markantní příklad toho typu měšťáků, o kterém jsme začali tento článek.

---

dopisy

Dopisy o „Ní“

V Praze dne 20. III. 1932.

Velectěný pane redaktore,

nechtěl bych se ještě jedním komentářem vraceti ke svým posledním článkům, ačkoliv mne překvapil zájem v této rubrice i ve společnosti, který probudily o otázku nikterak novou a naprosto ne objevenou. Překvapil mne proto, že jsem neřekl docela nic, co by již v daleko jednoznačnější a radikálnější formě nebyli řekli autoři jiní: zatím co se však v puritánské Americe a konservativní Anglii pohoršili nad konstatováním těchto fakt proti soudci Lindseyovi a proti filosofu Russellovi pouze živly klerikální, je zajímavým u nás vzrušení liberálních a intelektuálních čtenářů i autorů. Svědčí především o podvědomé nechuti žen i mužů, aby se mluvilo nahlas o faktech jejich pohlavního života, i když tato fakta jsou notoricky známá. Svědčí také o tom, že u nás rozpor mezi zděděnou abstraktní morálkou a konkretním životem mládeže, jenž ve společnosti beze starých tradic je daleko volnější než ve státech západních — je daleko hlubší a tím také teoretické vyrovnání tohoto rozporu je daleko nesnadnější a bude narážeti na daleko větší nechuť.

Chtěl bych se brániti jen proti výtce jednoho čtenáře, že prý se zabývám touto věcí způsobem humoristickým a nikoli vážným. Je to výtka typická, neboť u nás právě se najde více než kdekoli jinde tento typ čtenářů, kteří v žertu tuší vždycky osobní urážku, kteří budou ochotni debatovati o čemkoli na světě až do únavy pod jedinou podmínkou, že se tak bude díti způsobem nudným. To je osobní záliba. Mohu proti ní citovati jediné René Claira, jehož poslednímu filmu se vytýkala stejná vtipná nevážnost:

„Zobrazování pravdy je ovšem samo o sobě účelem umění, ale způsob vyjadřování humoristicky ironickou formou — kterýžto způsob je náhodou právě mým výrazem — činí pravdu teprve ztravitelnou.“

O této zálibě není možno dále diskutovati.

Negativní přípisy, které většinou obsahovaly etické úvahy (které plně spolupodepisuji) a nikoli fakta, na která jsem upozornil — mne proto neuvedly v údiv. Zajímavými projevy mladých lidí dobré vůle však byly některé projevy positivní. Byl mi na příklad doručen administrací Přítomnosti na mé jméno adresovaný projev jednadvaceti čtenářů Přítomnosti, podepsaných plnými jmény, v tomto znění:

„Ustavující se společenský klub „Harmonia“ na své úterní schůzi dne 8. března 1932, pokládá si za čest projeviti svými podpisy naprostý souhlas s Vašimi názory, že je třeba zlepšiti nezdravý poměr mezi mužem a ženou. Je to boj za čistou budoucnost. Vítáme Vaši odvahu a chceme ve Vašich myšlenkách dál propagačně působiti. Jistě se na Vás sesypou všichni, kteří se hlasitě zastávají staré morálky, třebaže podle ní nežijí. Víme, těch bude více a ti budou míti fortissimo. Ale právě proto pokládáme za nutné tímto listem se s Vámi ztotožniti. Všichni soudní a myslící naši přátelé tisknou Vám za Vaše přímá slova ruku. Ještě jednou díky.

Dr. Frant. Vycpálek,
Praha XII., Kolínská 12.

Následuje ještě dvacet podpisů mladých lidí, o nichž nevím pranic, než že je sdružuje četba tohoto listu. Nevím, jak si tihle naši přátelé svou propagační činnost představují. Nevím, co mají prakticky v úmyslu. Zdá se mi jen, že jsou z mnohých.

Tohle byla jedna otázka, o níž jsme diskutovali, a nikoli hlavní. Je jich více. „Přítomnost“ je za několik let svého trvání zakořeněna jako list, který tvoří veřejné mínění, který duchovně organisuje velikou skupinu čtenářské inteligence, který representuje určitou vůli k ideové jednotnosti. Zdá se mi, že by bylo na čase pokročiti tu o krok dále.

Kdo jsme? Kdo k nám patří? Co nás sbližuje? V čem se lišíme? Jaký je náš generační rozsah? Pojí nás přes hranice politických stran především ona volnost kritiky a odvaha k pravdě proti komukoli? Či je mezi námi dosud neuvědomělá ideová a programová jednotnost?

Ke kruhu Přítomnosti patří jistě většina členářů již dozrálých a ideově i politicky již zakotvených. Ale je tu množství nás mladých, studentů a mladých lidí mezi dvacátým a třicátým rokem, všichni tito cítí, že je něco důležitého sdružuje v jejich nazírání na věci veřejné a vážné, že v něčem patří k sobě, že je mezi nimi živé pouto, jak dokazuje i množství odpovědí došlých před vánoci na článek o „Mladé generaci Přítomnosti“.

Nemohli bychom si tohle jednou všichni mezi sebou prodiskutovati? Nebylo by užitečno, abychom se jednou sešli?

Thema „Ona“ dalo podnět k zajímavé diskusi. Snad se přesvědčíme, že debata o otázce „On“ v její nejširší základně nás přivede k faktům důležitějším i radostnějším.

Jsem, vážený pane redaktore, Vám v přátelské úctě oddaný

Dr. Otto Rádl.

●

Vážený pane redaktore,

jedna věc je zajímavá na článku dra Rádla i na diskusi, která naň navazuje. Takřka denní zkušenost — žijeme-li stále mezi mládeží — poučuje nás o tom, jak mladí nemají celkem žádného vztahu k Masarykovi, k jedinému velkému člověku u nás. Zdálo by se, že je možno spíše přezírat a nesouhlasit s jeho názory politickými a sociálními, než nevidět Masaryka ethika a Masaryka člověka. Neboť dovolává-li se dr. Rádl stále starého dědka Russella, proč se nedovolává mladého starce Masaryka? Proč Russell a proč ne Masaryk? Ten Masaryk, který Russella i s jeho hloupým radikálním pacifismem a klamnou filosofií prokoukl už za války? Vím, že na tuto otázku nedostanu odpovědi. Lidem je milejší pitomý cizokrajný směr

(toť se ví, že „vědecký"!), než český r o z u m, ztělesněný v Masarykovi. Také v mravním životě neplatí pouhé „zásady", je třeba mravních v ů d c ů, jako je jich třeba v politice. Kdo z mravnosti (a ze sex. života) dělá „přirozenou vlastnost lidí" (která se ovšem vyvíjí podle h o s p o d á ř s k ý c h p o m ě r ů, od čeho tu byl Marx, abychom tomuto nesmyslu věřili?) a ne z á k o n pro lidi, ten je na nejlepší cestě vzdát se svého rozumu, o kterém třebas do omrzení deklamuje i v politice, a propadnout davové náladě a pitomosti. Já aspoň nemohu mít žádnou víru v socialistického politika, který si třikrát vyměnil ženu a při tom tlachá o — novém sociálním řádu. Neboť, jak prohlásil kdysi filosof: „Je třeba přikládat ucho k zemi a poslouchat hlasů, které vycházejí z hlubin proletariátu". Po převratě to byla „nová morálka p r o l e t a r i á t u", dnes se tomu říká „nová morálka m l á d e ž e".

Ale když už t a to nová generace zde jednou jest, navrhuji, aby se jako deputace vypravila k p r o f e s o r u Masarykovi a takto k němu promluvila:

„Pane profesore Masaryku, jste tu sám a sám se svými názory. Vykládal jste nám o čistotě a dokonce o věrnosti za hrob. Mluvil jste o prostitutech víc než o prostitutkách a o tom, že s í l a je cudná. Líčil jste nám dokonce — manželství duší!

Ale my, nová generace, prohlašujeme vám, že s těmito zkostnatělými buržoasními názory nepřejeme si mít nic společného. Neboť jsme, jak to pan Russell říká, poznali „vášnivou lásku". Zkusili jsme, jak je to krásné a statečné a odpovědné střídat vědomě jednu ženu za druhou a mít zkušenosti, bez nichž — ó těch vašich názorů na krásné manželství! — není pravého manželství. Doporučoval jste nám věrnost, ale my věříme s panem Russellem, že jsou to jen „melodramatické orgie žárlivosti": ženatý muž, vzdálený na čas od domova, ať má svou ženu sebe raději, byl by blázen, aby byl zdrženlivý.

A máme tedy novou morálku. Nevíme sice, jaká jest, ale líbí se nám. Říkal jste, že máme žít sub specie aeternitatis. My žijeme přítomnosti. Carpe diem a všechno je dovoleno, to je vzkaz nás mladých vám, pane profesore."

T a k t o promluví statečná nová generace dra Rádla k profesoru Masarykovi.

Jsem, pane redaktore, Váš oddaný *Ing. Jos. Teindl.*

●

Vážená redakce!

Jsem velmi zvědav, zda najde se také čtenář, který prohlásí, že je ochoten podepsat celou studii Rádlovu, a to bez značnějších výhrad. Článek je psán tak, že nenajde odezvy ani u vysloveně materielně žijících mužů.

V hlavní věci autor má nespornou pravdu. Tvrdím to a mezi řádky i v řádkách svých protestů potvrzují to i čtenáři, že totiž pohlavní obcování dnes předběhlo veřejně starou morálku, a že nemá dosud veřejné sankce. Té však by bylo již krajně potřeba. Existuje na př. zákon proti omezování početí, proti jakýmkoliv prostředkům a zákrokům. A přece všechny noviny se hemží veřejně nabízenými zákroky, tedy bez ochrany křídel, které mají ochranné prostředky (některé jen), že zamezují pohlavní choroby. Tedy lidé, c h r á n í c í zákon, t e n t o zákon míjejí. Vědí o něm, ale cítí, že si to život sám vyvolal. Volím to jako nejznámější důkaz.

Potajmu vždy lidé předbíhali morálku a nyní se to pouze hlásí o — uznání de jure — jak to praví Rádl, všechny knihy nové, Böhnel atp. (jednu jsem četl, tuším Posedlost, nedávno), v níž masturbace je tak líčena jako tři chody oběda, divadla, obálky knih atp., to vše nese nový proud, lhostejno, zda s ním souhlasíme, ale j e. Každý to vidí s hledisek svých zkušeností, a já cítím dosti legitimace ku potvrzení těchto faktů. Mám také za to, že R. má pravdu, ne úplnou sice, v tom, že zkušenosti pohlavní před svatbou jsou dokonce prospěšné.

Ať se jakkoliv pohorší čtenářky, nabídnutá fakta musí přijmout: kolik sňatků bylo nešťastných, když nevěsta nedovolila ničeho před svatbou, a touha vydrážděná ke krajnosti nedovolila vidět z á s a d n í nemožnost soužití. Zachránila sňatek, ihned počala, a po líbánkách byl rozvrat, tragedie, protože bylo ihned dítě. Touha po ženě, onen základní předpoklad lásky, zaslepuje, a mužská vášeň se násobí nedosažitelností. Pro mne je lépe, když se sexuelně poznají a r o z e j d o u. Mám-li volit zlo, volím toto.

A pak vzniká ten stav, kdy, jak správně praví Rádl, je žena více než milenkou, družkou, kamarádkou, tedy vlastnost pro manželství nutná. Zde je nám útěchou to, že pevnější dívka se nevzdá tak lehce a prvnímu, žena vycítí často, k d y musí povolit, a prosím, abyste nezapomínali i toho, že dívka se převelice často vzdává ne „nemravně", ne že by „po tom toužila", ale že cítí krajní nebezpečí z t r á t y muže, cítí, že jeho předrážděná touha nesnese delší odklad, tedy zoufalý ústupek, aby nebyla ve světě sama. Bohužel, často nadarmo.

Ženy však nejsou, jak je dělá R. Stojí méně o požitek než my. Mluvím přirozeně o pevnějších ženách. Řeknete snad, že nejsou pevnější, nemám čas hledat lepší termín pro hodnotnější dívky. Žena, jakmile vycítí, že ji muž navštěvuje jen pro tělesný styk, začne brzdit a přeruší i známost, vytuší, že zmizela láska, tedy to, co autor tak snižuje, onen skvostný cit, kterým se lišíme od zvířat, který snad mnohý zapře, či nedá najevo a který si i ten nejmaterialističtější muž uchovává. Je-li takovým umělcem života, tedy ví, že my muži p r o d l u ž u j e m e co nejvíce svoji touhu po vyvrcholení, ta touha je to nejkrásnější v životě, to potvrdí každý. Každý konečně má zkušenost s první láskou a sám autor to připouští, tu trochu ilusí slečny K-ové. Autor chce fakt.

Ať se zeptá vdovců z pěkného manželství, ať se zeptá největších „dobyvatelů žen", čeho si nejvíc cenili a c o v jejich vzpomínkách zůstalo. Různé svěží drobnosti, úsměv, pohled, cokoli, jen nikdy nevybaví se nám při vzpomínce na ženy onen či ony akty. A přece akty jsou hlavní a láska je jím bagatelisována . . .

Myslím, že by mne čtenáři zařadili do skupiny krajních materialistů (rozumíme-li tím oceňování a touhu po kráse tělesné), ale podrážděno mne krajně, když autor řekl: „není fair mluvit o lásce slovy rozechvělými". Tak nehovoří pouze manželé, a to jen z toho důvodu, že jejich přebytky jsou pravidelně odváděny a že tudíž nemají onen stav nevybité leydenské láhve, která vzbuzuje krásné stavy zamilovanosti a umožňuje domácím přátelům dobýt jejich ženu a právě jedině těmi něžnými a rozechvělými slovy, které R. surově snižuje. Lhostejný manžel pak v roli domácího přítele?

Autor uvažuje jako vybitá leydenská láhev p. Russella.

Panenství nekleslo v ceně, naopak, pravda je však, že roztálo v poměrech dnešní doby a lidé se smířili, uskrovnili, a proč jim brát tu možnost, že žena je pannou, ač se zřejmě zdá, že není? Stává se to a každý muž si to aplikuje na svůj případ.

Žárlivost. Zapomíná naprosto na důležitou vlastnost poměru mezi mužem a ženou, že i „On", O. Rádl není tak povznesen, aby se vědomě dělil i jen o ten styk (není-li to ovšem prostitutka placená či nahodilá běhna) a snad ani u té běhny ne. To už jsme my lidé takoví.

Autor vůbec chybil. Nevzal mezi praemissy pohlavní nemoci a ty porážejí všechny ty jeho názory, i ty, s nimiž souhlasím. Ženu nechrání žádný prostředek, ani kondom. Vyběhli jsme po cestě daleko a musíme se vrátit. Složit ruce v klín. Ony inserty činí více než vaše volání. Vaše volání zbytečně znepokojilo pořádné a klidné lidi, mají v městech studenty, muže, ženy. Podrážděl jste nás jako vosy a bezúčelně. Ta věc jde sama, svojí cestou, můžeme jen pozvedat hlasy a volat, aby dali pozor na dary Venušiny. To je to nejdůležitější.

P. Páleníček napsal, že milovat lze věčně, odvolává se na

etiky, nechť si přečte jednoho z nich, Goncarova „Obyčejnou historii". Nemá zrovna tak pravdu, jako O. Rádl a jako já. Pravdu má jen K-ová, že nemůžeme nechat vytvářet novou morálku 17letým dětem, až budu mít syna či dceru (i Vy), budu stát v prudké frontě proti Vám i proti sobě. Mládí nemá potřebný odstup a je nutno mu vysvětlit, že život nelze brát podle okamžiků, že moudré vyžití života i u mladých stojí za trochu odepření v pravý čas. Jen svést nějak proud energie dospívajících, jak, o tom je lépe přemýšlet než přemílat toto pohlavní osivo. Souhlasím s dámami. Je něco víc než zvířecí styk, je i láska a krása v manželství. Umět ale žít.

V úctě *Čech.*

●

Vážená redakce, Praha, 14. III. 1932.

odpor, který vzbuzuje proslulý již článek „Ona", svědčí jednak o naprostém nepochopení jevů, které p. dr. Rádl staví čtenáři před oči, jednak ale také dokazuje, že článek trpí zbytečnými slabinami, které umožňují jeho odpůrcům zdánlivě snadné vítězství. Autor spokojuje se totiž namnoze pouhým konstatováním fakt, aniž by učinil osou svého výkladu pravé p ř í č i n y, které k nim vedou. Hlavní příčina dnešního uvolnění pohlavního života nespočívá nikterak ve změně mravních kvalit lidí, jak se domnívají zejména odpůrci autorovi, nýbrž ve stále postupujícím z a s t á v á n í n o r e m p r á v a m a n ž e l s k é h o. Dnešní stav není naprosto úpadkem pohlavního života, nýbrž nezadržitelným úpadkem dnešní — a s jistými výhradami možno říci odvěké — formy manželství, t. j. manželství, postaveného n a h o s p o d á ř s k é m z á k l a d ě. Příčiny tohoto úpadku jsou různé. Zostřování tak zv. existenčního boje a stále stoupající míra životní nutí kandidáty manželství věnovati vzájemně zvýšenou pozornost svým majetkovým poměrům. Muž, zvyklý viděti ženu za svobodna výdělečně činnou, pociťuje stále tíže hospodářské břímě manželství, žena pak z téhož důvodu svoji hospodářskou závislost. Manželství, zbavené církevnického nimbu, ukazuje své mravní nedostatky, tkvící právě v jeho majetkové basi, ve stále méně příznivém světle. Tyto a jiné příčiny podobného rázu působí stálý vzrůst počtu nešťastných sňatků, vzbuzují oprávněnou nevážnost k manželství a rozmnožují tak počet styků mimomanželských.

Máme tento stav schváliti? Jistě že ne. Ale lék nespočívá, jak se mnoho lidí dobré vůle domnívá, v restituci starého „pořádku". Byla by to Sisyfova práce. Nápravu zjedná teprve podtržení hospodářského základu manželství, t. j. zrušení hospodářské závislosti ženiny. Nechci se zde rozepisovati o podmínkách, které musí býti splněny, aby se uskutečnil tento „podivný" požadavek. Ti, kdož se problémem jen trochu blíže zabývají, jsou o nich dobře informováni. Teprve pak, až manželství přestane býti pro ženu hlavním existenčním prostředkem a pro muže více či méně výnosným obchodem resp. více či méně tíživým břemenem, teprve pak se bude všeobecně milovati, jak zde bylo řečeno, srdce srdcem a duchem duch.

Dr. O. Kurz.

●

Vážená redakce!

Potěšila mě Vaše redakční poznámka, že dostáváte řadu protestů proti článku p. dra Rádla.

Pan dr. Rádl vítá nové možnosti pohlavního života mladých lidí a přimlouvá se za ně. Nu dobře. Rozumný muž nebude snad zazlívat dívce, že má předmanželskou zkušenost. (Asi by jí ale velmi zazlíval nemanželské dítě.) Jenže jsou tu jisté rozdíly. Něco jiného je nasycení hladu, a něco jiného římská hostina s pavími péry. Dnešní život se podobá spíš tomu druhému. Technika antikoncepčních prostředků a různé Van de Veldeovské techniky a jejich šíření jsou toho dokladem. To není nová morálka — poněvadž mravnost je vůle, ovládající animální pudy. „Dopřávat si" nemůže mít nikdy atribut mravnosti — zato může být nemorální.

Válka přervala poslední stavidlo požitkářského proudu. To, co nutně musela ubrat na jiných hmotných slastech — to bohatě nahradila v sexuálním životě. Nemožnost udržet se na uzdě — to je znak dnešní doby — a žádná „nová morálka". Dokumentem doby je smutná postava z „Americké tragedie". Cár bez vůle, vydán na milost a nemilost svých vášní.

Diagnosa dra Rádla není špatná — ale měla by rozlišovat. Jinak je pochopitelno, že schvalují-li se takové věci, zmocňuje se mladých lidí „neklid doby". Neklid, tušící vichřici, která rozmetala císařský Řím. Váš *Ludvík Fischer,*

student (ročník 1910).

●

Vážený pane redaktore!

Četl jsem pozorně ve 4. čísle „Přítomnosti" článek pana Smlsala: „Pohlaví ve sportu" a čtu snad neméně pozorně i články p. Dr. Rádla. A výsledek? Nacházím viditelný rozpor, „buď a nebo" a mám za to, že „Přítomnost nemůže se stavěti stejně za oba tyto názory. Já pro svou osobu se přihlašuji se vší rozhodností k „Protestu proti ní" a to bez výhrad. Poznámka redakce v posledním čísle již sice cosi napovídá, přes to však myslím, že pouhý fakt, že „autor vystihuje dobře některé moderní skutečnosti" nestačí, aby vyvážil právě ony závěry, s nimiž, jak doufám, nás čtenářů opravdu celá řada nemůže souhlásit (co nejmírněji řečeno).

Pan dr. Rádl se zřejmě těší z „jediného vítěze", jímž se stala žena za světové války a považuje za úspěch onen „pokrok", o kterém Milo Urban ve svém „Živém biči" velmi pěkně hovoří. A tak starý Odysseus i se svou družkou (a hlavně ona) patří už jen do starého haraburdí.

Dívám se poněkud odlišně na „upřímnost v morálním nazírání naší mladé společnosti," a nepovažuji nikterak za pokrok to, že se rozšíří „výsada nás mužů a několika ošklivých žen" na všechny ženy. I když je morálka (aspoň v smysle studie „Ona") věc velmi subjektivní, není snad přec jen zcela jisto, že výsada, pokládaná za „ošklivou", se stane rázem něčím žádoucně pěkným jen proto, že si ji osvojil celek.

Prostě: nesouhlasím, nesouhlasím a nesouhlasím s takovými názory. Proti důvodům p. dra Rádla lze snésti stejný počet protidůvodů, neméně vtipných.

Dá se snad debatovat o případu v oddíle „Skoro anekdota" a dospět k závěrům a určitému názoru na „pokročilou techniku antikoncepční", pochybuji však, že bych je dovedl obdivovat jako výchovný (nebo poučný) prostředek pro 17letou lyceistku nebo něco staršího studentíka atd. Pamatuji se, že mne c i t o v ě v e l m i u r a z i l o a p o b o u ř i l o, když jsme na vojně před první volnou vycházkou „fasovali" (t. j. museli si koupit) profylaxi. U vojáků se totiž předpokládá, že jim nezbývají než ony „ošklivé ženy" a že ti vojáci je určitě vyhledají. Snad jim k tomu ta krabička profylaktických prostředků bude opravdu p r v n í m povzbuzením. — P. dr. O. Rádl může být spokojen s péčí naší vojenské správy.

Zůstávám nadále, přehlížeje tento výjimečný případ nesouhlasu, v dokonalé úctě *Ing. J. Kynčl.*

Velký výběr

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),
crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě: **K. Vágner, Brno-Česká 16.**

nové knihy

Bedřich Hlaváč:

Bismarck*)

„Muž krve a železa", který dne 24. září 1862 převzal v Prusku „zatímně" předsednictví vlády, skutečný tajný rada Otto v. Bismarck-Schönhausen, byl zprvu postrachem spíše pro své krajany než sousedy. Jest sice pravda, že zahájil svoji „ungemütliche Interessenpolitik, Zug um Zug und bar" a nedovolil králi Vilémovi, aby přijal pozvání do Frankfurtu, svůdné „pozvání od třiceti knížat, předložené králem", také ve šlesvicko-holštýnské otázce projevil rozhodnost, předvídavost a převahu, která přinesla spojencům, z nichž zakrátko měli býti soupeři, rychlé a definitivní úspěchy, ale v celku nemůže býti dnes sporu, že největší německý státník byl od počátku své kariéry mužem velmi opatrným a jen váhavě a po zralé úvaze nastupoval „stezku válečnou".

Sám zmiňuje se kdesi, že každý, kdo řídí osudy milionů a má jen trochu smyslu pro odpovědnost, musí dříve zkusiti všechny cesty, než nastoupí tu hroznou jedinou, která dává mluviti dělům.

Jest příznačné, kterak státníkům rakouským právě tento smysl často chyběl: historie zahraniční politiky před rokem 1866 jest toho jedním svědectvím.

Když Bismarck se svým králem přijel v srpnu roku 1864 do Vídně, aby v osobní schůzi s Františkem Josefem rozhodli o osudu dobytých zemí, Šlesviku a Holštýna, byl poradě, která se konala v Schönbrunně, jako rakouský ministr zahraničí přítomen hrabě Jan Bernhard Rechberg. Pruský ministrpresident mluví o tomto rakouském diplomatovi s jistým uznáním a po roce 1866 prohlásil, že s ním by se byl asi dohodl a že tedy neviděl rád, když brzo po vídeňském setkání Rechberg odstoupil. Jisto jest, že Bismarckův návrh, kterým chtěl obě země pro Prusko a nabízel za to alianci proti Francii, nepovažoval za nepřijatelný. Jednak řešila tato formule jasně a jednoduše celou zápletku a dávala vyhlídky na trvalejší odstranění konfliktu, jednak zabezpečovala monarchii proti italskému nepříteli. Ale baron Ludvík Maximilian Biegeleben, rada v ministerstvu zahraničí a vášnivý odpůrce protestantského Pruska, oponoval:

„Přistoupíme-li na tento projekt, pak nebudeme již míti s Pruskem žádných sporných bodů!"

Rakouský podřízený diplomat pronesl tu bezděky náhled, který se tak často opakoval ve výkonech habsburských politiků: diplomacie není proto, aby spory mezi státy odstraňovala, nýbrž aby je vyvolala a udržovala!

Suverén rakouský schválil asi mínění Biegelebenovo; aspoň nepřistoupil na návrh Bismarckův. Rozmyslný hrabě Rechberg brzo odstoupil, a ministrem zahraničí jmenován — generál jízdy, toho času místodržitel v Haliči, hrabě Alexander Mensdorf-Pouilly, který o evropské politice neměl ani zdání! Již jednou, v roce 1852, nabyl Bismarck o rakouském ministru zahraničí, tehdáž hraběti Buolovi, přesvědčení, že jeho neznalost poměrů v německé říši jest prostě neuvěřitelna — teď, po dvanácti letech, v době nejkritičtější, stál na rozhodujícím místě muž, který neměl ani nejnutnějšího diplomatického školení!

Hledíme-li dnes s odstupem sedmdesáti let na počátky politiky Bismarckovy, tolik později obdivované jako od současníků kaceřované, jistě ale znamenité, zjišťujeme snadno, v čem záležely její přednosti: v dokonalém přehledu, který měl o poměrech států, jež tvořily německý spolek, ve správném odhadu sil, které v daném okamžiku budou na jedné i na druhé straně a v úplné znalosti rozhodujících osob na dvorech evropských velmocí.

Bismarck nebyl nadarmo vyslancem ve Frankfurtě, v Paříži a Petrohradě, také ve Vídni se vyznal a dovedl se na vše dívati vlastníma očima. Úsudky a zkušenosti, které získal, ponechal si ovšem pro sebe — až po dlouhých letech v proslulých „Gedanken und Erinnerungen" uznal za vhodno, dáti nahlédnouti poněkud do své duševní dílny — jisto jest však, že za své doby byl nejlépe informovaným státníkem v celé Evropě.

Jest proto skoro humoristická kapitola, když v historii onoho času před rakousko-pruskou válkou r. 1866 čteme, kterak se velmoci namáhaly, aby konfliktu zabránily — ze strachu před porážkou Pruska! Sama anglická královna Viktorie, která již po frankfurtském sjezdu doporučovala „své děti" (pruský korunní princ Bedřich byl jejím zetěm) přízni Františka Josefa, i ruský car Alexander II. přičiňovali se o svolání konference, která měla odkliditi nastalé diference, a Napoleon III., na oko upřímně pomáhal. Také on počítal však, jako téměř celá Evropa, s prohrou pruského království.

Od konvence, uzavřené v Gastýně dne 14. srpna roku 1865, podle které výsostná práva v Holštýně připadla Rakousku a ve Šlesviku Prusku, byl také Bismarck přesvědčen, že konflikt bude nutno dříve či později řešiti mečem; zatím řídil se jen starou moudrostí: Být připraven, toť vše. Politická situace byla znamenitá; z velmocí ani jedna nebyla přízniva Rakousku, takže se mohlo jistotně počítati aspoň s jejich neutralitou. O pomoc některé z nich Bismarck nestál, poněvadž znamenala vměšování, a on chtěl, aby Prusko svůj spor vybojovalo bez cizího přispění, aby také ovoce vítězství sklidilo samo.

Jediným, samozřejmým, v Německu neinteresovaným a proto vítaným spojencem pruského krále byla Italie. Benátsko stálo v cestě jakémukoli dorozumění mezi habsburskou monarchií a státníky italskými; jen postoupení této země mohlo vyjasniti situaci a zbaviti rakouskou říši nepřítele, který se proti ní spojoval s každým na světě. V roce 1865 přinesl generál Lamarmora do Vídně návrh, kterým italská vláda chtěla odkoupiti benátskou provincii. Také Prusko projevovalo ochotu odškodniti Rakousko peněžitě, když se vzdá svých práv oproti Holštýnu a Šlesviku. A zdálo se vskutku, že oba plány byly zdravé a zejména pro Rakousko rozumné; o Benátsku sám císař smýšlel, že je nelze na dlouho udržeti, a vévodství z dánského výboje, s monarchií nesouvisící, byla velmi pochybným aktivem.

Ale vídeňští státníci toho pohnutého času byli lidé nekompromisní. Po centralistovi Schmerlingovi, otci ústavy, která, místo aby přinesla požehnání konstitučních svobod, na padesát let napojila politický život národů monarchie vzájemnou záští a řevnivostí, nastoupil federalista hrabě Richard Belcredi; ale jej i ministra zahraničí hraběte Mensdorfa-Pouilly vlivem u císaře daleko zastiňoval hrabě Moric Esterházy, ministr — bez portefeuillu!

Tento záhadný maďarský aristokrat bývá často nazýván „osudným mužem" Františka Josefa, a skutečně nelze popříti, že jeho vliv to byl, který vedl několikráte k závažným rozhodnutím. Aspoň odmítnutí obou nabídek na koupi sporných území stalo se na jeho radu; Italie obdržela odpověď, „že by bylo pode ctí císaře provincii proměniti za peníze". Ve skutečnosti strachoval se opět klerikální ministr o osudy světského panství papežova.

Ale také svolání konference, kterou doporučovaly velmoci, dovedl Esterházy zmařiti; dal prohlásiti, že Rakousko bude se jí moci zúčastniti jen tehdá, když dostane záruky, že na ní nebude jednáno o teritoriálních změnách.

Za to uzavřel s vyslancem Napoleona III., vévodou z Gramontu, tajnou úmluvu, která odstupovala Italii Benátsko i v tom případě, když Rakousko v Německu zvítězí, zato ale zavazovala francouzského císaře k ochraně církevního státu! Nový spojenec, který zatím neriskoval ani vojáka, ukazoval se na papíře velmi štědrým. Ochotně sliboval Rakousku vrácení Slezska, pozbytého za Marie Terezie, vymiňuje si přiměřenou kompensaci na Rýně; předpokladem byla ovšem zase porážka Pruska docílená bez francouzského přispění! Hrabě Moric Esterházy, jemuž bývala přičítána hlavní vina na válce roku 1866, skončil svůj život roku 1890, jako chovanec v ústavu choromyslných. Karl Tschuppik ve své knize o Františku Josefovi I., vydané roku 1928, cituje dopisy diplomatovy, které v roce 1926 nalezl historik Josef Redlich mezi tajnými akty vídeňského státního archivu. Nasvědčují vskutku tomu, že při posledním rozhodování o vojně a míru Esterházy nebyl přítomen ani účasten.

Kdo tedy zavinil osudné odhodlání? Zdá se, že František Josef I. sám, podlehnuv vlivu a vývodům vojenského svého okolí. Historikové němečtí, či lépe řečeno pruští, přiznávají bez obalu, že Bismarck od konvence gastýnské přímo chtěl jen násilné rozřešení. Šlesvik a Holštýn byly jen episodou, ne sice docela podružného významu, ale hlavní, světodějinná otázka zněla, kterak docíliti hegemonii Pruska nejprve nad severním Německem a pak nad celou německou říší. Tento program nebylo lze provésti bez vytlačení Rakouska a ovšem nikdy po dobrém. A Bismarck musil myšlenku svoji prosaditi proti všem. Proti Rakousku, proti státům německého spolku, proti hlasu Evropy, jejíž velmoci souhlasně Prusko varovaly, ale hlavně proti — pruskému králi, který s celým dvorem bránil se nejvíce. Po osmi bezesných nocech podepsal konečně Vilém mobilisační rozkazy; kostky byly vrženy.

Odvaha pruského ministrpresidenta nebyla ovšem daleko tak hazardní, jak se rádo tvrdívalo, vůbec osobnost Bismarckova neměla ráz hráče va banque, za jakého byl pokládán. Politicky, jak již řečeno, byla válka roku 1866 připravena co nejpečlivěji; a z hodnověrných pramenů vidíme dnes, kterak tehdy diplomatické a vojenské vedení pruské pracovaly v plném souhlase a v dokonalém porozumění.

Náčelník generálního štábu korunního prince Bedřicha, hrabě Blumenthal, poznamenává ve svém deníku z tažení roku 1866: „Es ist alles von Graf Bismarck schlau und kühn eingefädelt und, wenn er freie Hand behält, so habe ich die besten Hoffnungen."

Naproti tomu zase Bismarck byl soustavně a podrobně informován o celém postupu pruské vojenské reformy, o stavu armády, ba také o plánech generála Moltke; jeho důvěra v převahu vojenské pruské moci byla úplná a, jak se ukázalo, oprávněná.

Dne 17. června roku 1866 vyhlášena tedy válka mnohomluvným manifestem císaře Františka Josefa.

*) Z knihy František Josef I., život — povaha — doba, která vychází v sešitech v nakladatelství Fr. Borový v Praze.

KU GOETHOVÝM OSLAVÁM

Johannes Urzidil:

GOETHE IN BÖHMEN

266 stran, 40 hlubotisk. vyobrazení. Váz. Kč 72·25

Dílo, v němž jsou po prvé německým autorem shrnuty Goethovy hluboké vztahy k Čechám, které v letech 1785—1823 neméně než sedmnáctkráte navštívil a kde ztrávil skoro 3 léta v nejvýznačnější době svého života a tvorby a kde navázáním četných přátelských styků zapůsobil i na český duchovní život.

OBJEDNACÍ LÍSTEK

Z knihkupectví Fr. Borový, Praha II, Národní tř. 18 objednávám:

.....Urzidil: GOETHE IN BÖHMEN

Účet vyrovnám složenkou.

.....

Jméno a přesná adresa.

Tragedie dálného Východu
v okamžiku, kdy Japonsko rdousí Čínu

Čína vojenská — divoké zápolení generálů o moc nad provinciemi a státem — ohromné živelní katastrofy — rozpad velkolepé říše větší než celá Evropa — odpor proti cizím mocnostem a komunismu ... o tom pojednává velkolepá kniha Dr. R. CICVARKA

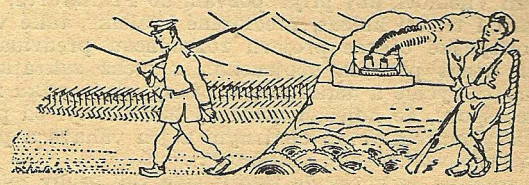

MODERNÍ ČÍNA JAKÁ VSKUTKU JE

Kniha, vycházející v druhém vydání, je u nás jedinou monografií o zemi, na níž jsme se do nedávna dívali jako na cizí svět prapodivných zvyků. Autorovi bylo dlouholetým pobytem v Číně umožněno proniknouti celým životem národa a státu. Knihu MODERNÍ ČÍNA JAKÁ VSKUTKU JE obdržíte za 25 Kč, vázanou za 39 Kč u všech knihkupců.

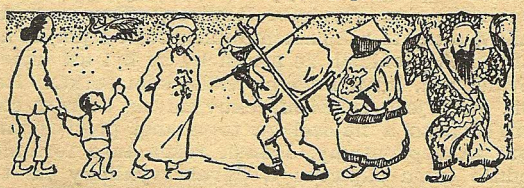

Knihy Sfinx

NAKLADATELSTVÍ SFINX - PRAHA II., KARLOVO N. 15

Sensační monografie
Cena sešitu Kč 3·90

B. HLAVÁČE

FRANTIŠEK JOSEF I.

ŽIVOT - POVAHA - DOBA

je první český spis, v němž František Josef kreslen s hlediska českého a to již svobodného národa, který nepotřebuje stranicky zbarvovati život, povahu a činy muže, jenž téměř tři čtvrtě století byl také jeho suverénem. — Publikace František Josef I. - život - povaha - doba je velmi bohatě ilustrována. Jsou tu autentické reprodukce podobizen a fotografií císařových ze všech fází života, fotografie členů císařské rodiny, ministrů, politiků atd., vše se zvláštním zřetelem k poměru k českému národu. - Dílo vyjde ve 20 sešitech velkého kvartového formátu (20×25) známé ediční úpravy Knih dalekých obzorů. Jednotlivé sešity o 32 stranách budou vycházeti týdně a cena jejich stanovena velmi přístupná: Kč 3·90, poštou Kč 4·20. - Na pět sešitů předplácí se Kč 19·50, poštou Kč 21·—.

Palacký	Schwarzenberg	Olomouc	Windischgrätz	1848
Havlíček	Košut			
Rieger	Schmerling	Kroměříž	Radecký	1856
Pražák	Bach			
Grégrové	Beust	Solferino	Jelačić	1864
Kaizl	Deak			
Masaryk	Andrászy	Queretaro	Benedek	1866
Kramář	Hohenwart	Sadová	Albrecht	1867
Stránský	Taaffe			1870
Pacák	Badeni	Mayerling	Filipovič	1878
Klofáč	Koerber	Ženeva	Beck	1908
Prášek	Tisza	Sarajevo	Hötzendorf	1914
	Stürgkh			

Žádám za pravidelné zasílání díla

FRANTIŠEK JOSEF I. - život - povaha - doba

od Bedřicha Hlaváče v sešitech donáškou - poštou - vyzvednu si osobně.*) Předplatné na 5 sešitů Kč 19·50, s poštovní zásilkou Kč 21·— připište na můj účet - pošlu složenkou, kterou přiložte.*)

Jméno a místo (podrobná adresa):

Reg. číslo.....

Datum pošt. razítka.....

*) Škrtněte, čeho si nepřejete!

Přihlášky přijímá každé knihkupectví a **nakladatel Fr. Borový - Praha II., Národní 18**